

Mains Mantra Series **2.0**

મુખ્ય પરીક્ષા

GPSC, PI
STI, Dy.SO
RFO, ACF

I ભાષા

ગુજરાતી ભાષા

મુખ્ય પરીક્ષાનો સંપૂર્ણ અભ્યાસક્રમ : પ્રશ્નોત્તર સ્વરૂપે

સંપાદક : વિકાસ પટેલ | લેખક : વત્સલ પટેલ, વીરપ્રતાપસિંહ જાડેજા

311, Shalin Galleria, 3rd Floor, Nr. RTO, Sector-4, Gandhinagar.

Ph.: 7777991348 / 9601608348

WEB SANKUL TEAM

સંપાદક

વિકાસ પટેલ

લેખક

વત્સલ પટેલ, વીરપ્રતાપસિંહ જાડેજા

Typing Team

ખુશભુ સોલેન્કી, પ્રિયંકા લેઉપા, હિના સિંધલ, હિમાંગી રાઓલ,
હિતેન્દ્રસિંહ રાજપાલ, પૂનમ પરમાર, કોમલ પરમાર,
કોમલ રાવળ, વાંદેલા ધારાભેન, કોમલ પ્રજાપતિ, અત્વા દવે,
મિતલ નાણાવટી, નરેન્દ્રભાઈ ગોહિલ, પ્રકાશભાઈ પરમાર, મહેંદુ
ઇલિયાસ દાણી, અંસારી બસીરુદ્દીન નિકામુદ્દીન, ભાવનાભેન પટેલ,
દવેન્દ્રભાઈ છક્કર, ચેતનભાઈ નાથી

Content Team

કાનજી કુછદિયા, કિખા ધોરાજુયા, નિરજ પ્રજાપતિ, ભરત ચૌધરી,
ઉમેશ પરમાર, નિશાંત શાદ, દક્ષાભા રાણા, સુરજ પટેલ, મયુર
પટેલ, કાર્તિક ભાર્ડ, ચૌહાણ કુલશીલસિંહ, ધૃપદ પટેલ, સંદીપ
પ્રજાપતિ, સિદ્ધરાજસિંહ વાંદેલા, શશવંત પરમાર, પ્રકાશ પ્રજાપતિ,
મહેન્દ્ર પદ્ધિયાર, ચંદ્રસિંહ રાઠવા, જીગર દરજી, અજય ખૂંટી,
વિરેન્દ્ર આહીર, દેવાંગ પંચાલ, ભાવિક પટેલ, સંજય સોનગારા,
લાલભાઈ દેસાઈ, પરેશ ચૌધરી, બિપિન પરમાર

Designing Team

અંશ વાણાણી, ફુંદન પટેલ, નિરુંજ સગાર, મયંક ધેલાણી,
કિર્તન પટેલ, દાર્દિક પંચાલ, પ્રીત સુખદીયા, ભૂવા પારસ

Management Team

મહેશ રખિયાણીયા, મનસ્વી ગઢવી, મેહુલ ચૌહાણ,
કિરાન ભુટાણી, કિખા પટેલ, પાર્થ ગઢવી, અવની પટેલ

Mains Mantra Series 2.0

સદા સૌંદર્ય શી વૈભવે ભાબરાતી,
મળી માતૃભાષા મને...

ગુજરાતના તમામ મહેનતુ વિદ્યાર્થીઓને અર્પણા

Book Name : ગુજરાતી ભાષા

Copyright© : WebSankul®

Pages : 400

Price : ₹ 450/-

Book Design : WebSankul

Email : publication@websankul.com

Contact No.: 77 77 99 13 48, 96 01 60 83 48

Website : www.websankul.com

• © Strictly reserved with the Editor •

No Part of this Publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise or stored in a database or retrieval system without prior written permission of the publishers.

વિશેષ સૂચના

સંપાદક તથા પ્રકાશક દ્વારા પુસ્તકના તમામ તથ્યોની યોગ્યતા તપાસમાં આવી છે, તેમ છતાં કોઈપણ ક્ષતિ માટે પ્રકાશક, સંપાદક, મુદ્રક જવાબદાર રહેશે નાહીં.

પ્રસ્તાવના

કાલા વિદ્યાર્થીઓ,

GPSC દ્વારા લેવામાં આવતી પરીક્ષાઓમાં પ્રારંભિક પરીક્ષા એ સફળતાની દોડમાં સામેલ થવાનું પ્રથમ સોપાન છે, પરંતુ મુશ્કેલ અને અતિ મહત્વની એવી મુખ્ય પરીક્ષા એ દોડનો વાસ્તવિક પડાવ છે. “મુખ્ય પરીક્ષામાં સાંચ પ્રદર્શન અર્થાત् GPSC ની પરીક્ષામાં પસંદગી સુનિશ્ચિત થવી” એમ કહીશું તો અતિશયોક્તિ નહીં ગણાય. સફળતાના આ શિખરે પદોંચવા વિસ્તૃત અભ્યાસક્રમમાંથી કેટલું વાંચવું, શું વાંચવું અને શું ન વાંચવું એ નક્કી કરવું પણ ઘણીવાર મૂંજવાળ ઊભી કરતું હોય છે.

ઉપરાંત, મુખ્ય પરીક્ષામાં સફળતા મેળવવા માટે સચોટ જવાબ લેખન કળા અને સતત અભ્યાસક્રમનું ચિંતન જોવા હથિયારો જરૂરી છે. આથી, બંને હથિયારોને સમાવિષ્ટ કરીને તથા ગુજરાતના વિદ્યાર્થીઓને વાંચના સચોટ સોતની સાથે પોતાની માતૃભાષામાં જરૂર પૂરતી જ માહિતી મળે અને અંતે પસંદગી યાદીમાં પોતાનું નામ જોવા મળે તે માટે WebSankul Publication આપની સમક્ષ આઠ પુસ્તકોની “**Mains Mantra Series – 2.0**” પ્રસ્તુત કરી રહ્યું છે. આ સીરીઝમાં મુખ્ય પરીક્ષા માટેના ગુજરાતી ભાષા, અંગ્રેજી ભાષા, ધ્રિતિસ, સાંસ્કૃતિક વારસો, ભૂગોળ + વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી, બંધારણ, લોકપ્રશાસન + નીતિશાસ્ત્ર તથા અર્થતંત્ર વિષયો સંબંધિત પુસ્તકોનો સમાવેશ થાય છે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક **ગુજરાતી ભાષા** વિષય પર કેન્દ્રિત છે. જેમાં વિષયના અભ્યાસક્રમ મુજબ તથા નવી પરીક્ષા પદ્ધતિ અનુસારના પ્રશ્નો અને તેના મોડેલ જવાબોને ‘પંચામૃત રણનીતિ’ ના ભાગાંપે પીરસવામાં આવેલ છે. જે ઉમેદવારોને પરીક્ષાની તૈયારી કરવામાં ઉચિત માર્ગ ચીંધણે એવી આશા છે.

સંપાદક

વિકાસ પટેલ

લેખક

વત્સલ પટેલ, વીરપ્રતાપસિંહ જાડેજા

અણ સ્વીકાર

આ પુસ્તકમાં લેખન શુદ્ધિ, પૂર્ણ રીડિંગમાં અવિરતપણે મદદ કરનાર વત્સલ પટેલ તથા ટાઈપિંગ અને ફોર્માટિંગ ટીમનાં સ્ટાફ ખુશભુ સોલંકી, પ્રીયંકા લેઉવા, હિના સિંધલ, હિમાંશી રાઓલ, ધારા વાધેલા, કોમલ રાવલ, પૂનમ પરમાર, કોમલ પરમાર અને ડિક્રાઇનિંગ માટે અંશ વાણાણી, મયંક ઘેલાણી અને સમગ્ર WebSankul Publication ટીમનો આભાર. વ્યાકરણ અને શબ્દભંડોળ ભાગ તૈયાર કરવામાં પોતાનું માર્ગદર્શિન અને સાહિત્ય પૂર્ણ પાડવા બદલ મહેશ સોલંકી સાહેખનો પણ ખૂબ ખૂબ આભાર.

લેખક

વત્સલ પટેલ,
વીરપ્રતાપસિંહ જાડેજા

અનુક્રમણિકા

ગુજરાતી ભાષા : વર્ણનાભક

1.	નિબંધ લેખન	11
2.	વિચાર વિસ્તાર	43
3.	સંક્ષેપીકરણ	64
4.	ગાયસમીક્ષા	93
5.	ઓપચારિક ભાષણો અને પત્રકાર પરિષદ માટે ઉદ્ભોધન	127
6.	પ્રચાર માધ્યમો માટેનું નિવેદન	148
7.	પત્ર લેખન અને અરજી લેખન	168
8.	ચર્ચાપત્ર	199
9.	દૃશ્યાલેખન	224
10.	હેઠાલ લેખન	244
11.	સંવાદ કૌશાલ્ય	261
12.	ભાષાંતર : અંગ્રેજીમાંથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ	277

ગુજરાતી વ્યાકરણ

1.	રૂઢિપ્રયોગ	307
2.	કકેવતો	325
3.	સમાસ	334
4.	છંડ	341
5.	અલંકાર	347
6.	શબ્દસમૂહ	353
7.	જોડણી	364
8.	લેખન શુદ્ધિ / ભાષા શુદ્ધિ	373
9.	સંધિ	387
10.	વાક્ય પરિવર્તન / વાક્યના પ્રકારો	394

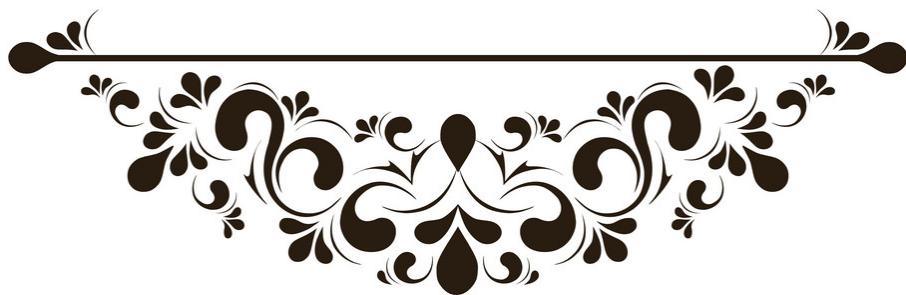
ક્રમ	અન્યાસકમની વિગત (GAS / ACF / RFO)	ફાળવેલ ગુણ
1.	નિબંધ : પાંચ પૈકી કોઈ પણ એક (ઓછામાં ઓછા 250 વધુમાં વધુ 300 શબ્દોમાં) (વર્ણનાત્મક / વિશ્લેષણાત્મક/ ચિંતનાત્મક / સાંપ્રત સમર્થ્યા પર આધારીત)	20
2.	વિચાર વિસ્તાર (ત્રણ પૈકી કોઈ પણ બે) કાવ્યપંક્તિઓ કે ગાધસૂક્તિનો વિચારવિસ્તાર (આશરે 100 થી 150 શબ્દોમાં)	10
3.	સંક્ષેપીકરણ : આપેલ ગાધખંડમાંથી આશરે 1/3 ભાગમાં તમારા શબ્દોમાં સંક્ષેપ	10
4.	ગાધસમીક્ષા : આપેલા ગાધખંડના આધારે પુછેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો.	10
5.	ઔપચારીક ભાષણો તૈયાર કરવા (સ્વાગત, વિદાય, ઉદ્ઘાટન વગેરે) / પત્રકાર પરીષદ માટે ઉદભોધન તૈયાર કરવા (જીર્જ, ખેત ધ્યાનાં, પ્રદૂષણ, આરોગ્ય, શિક્ષાણનો નીતિ વિષયક કે સમર્થ્યા વિષયક) (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
6.	પ્રચાર માદ્યમો માટે નિવેદનો તૈયાર કરવા (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
7.	પત્ર લેખન (અભિનંદન / શુભેચ્છા / વિનંતી / ફરીયાદ વગેરે) (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
8.	ચર્ચાપત્ર (વર્તમાન પત્રમાં પ્રજાના પ્રશ્નો / સાંપ્રત સમર્થ્યાઓ / વ્યક્તિગત અભિપ્રાય રજૂ કરતો ચર્ચાપત્ર (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
9.	દ્રશ્ય આલેખન (આલેખ / ચિત્ર / ફ્લો ચાર્ટ / સરખામણી પત્રક / અંકડાકીય મહિતી વગેરે પરથી લખાણ) (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
10.	અહેવાલ લેખન (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
11.	સંવાદ કૌશલ્ય : બે વ્યક્તિઓ વચ્ચે સંવાદ (જુથ ચર્ચા / સભાનુ કામકાજ / પાણી / કૃષિ / આરોગ્ય / સફાઈ/ શિક્ષાણને લગતી સમર્થ્યાઓ વગેરે. (આશરે 150 શબ્દોમાં)	10
12.	ભાષાંતર : અંગેજુમાંથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ	10
13.	ગુજરાતી વ્યાકરણ (સુચયવા મુજબ જવાબ લખવો) (આ પ્રશ્નોમાં આંતરિક વિકલ્પો રહેશે નહીં.)	20
	<ul style="list-style-type: none"> ● રૂઠિપ્રયોગોનો અર્થ અને તેનો વાક્યપ્રયોગ ● કહેવતોનો અર્થ ● સમાસનો વિશ્રષ્ટ કરી તેની ઓળખ ● છંદ ઓળખાવો ● અલંકાર ઓળખાવો ● શાંદસમુહ માટે એક શાંદ ● જોડણી શુદ્ધિ ● લેખન શુદ્ધિ / ભાષા શુદ્ધિ ● સંધિ - જોડો કે છોડો ● વાક્યરચના અંગો / વાક્યના પ્રકાર / વાક્ય પરીવર્તન 	

ક્રમ	અધ્યાસકમની વિગત (Dy.So. / STI / Chief Officer)	ફાળવેલ ગુણ
1.	નિબંધ : અણ પૈકી કોઈ પણ એક (આશરે 250 થી 300 શાબ્દોમાં) (વર્ણનાત્મક/ વિશ્લેષણાત્મક/ રિંટનાત્મક/ સાંપ્રત સમર્થ્યા પર આધારીત)	15
2.	વિચાર વિસ્તાર (બે પૈકી કોઈ પણ એક) કાવ્યપંક્તિઓ કે ગાધસૂક્તિનો વિચારવિસ્તાર (આશરે 100 શાબ્દોમાં)	10
3.	સંક્ષેપીકરણ : આપેલ ગાધખંડમાંથી આશરે 1/3 ભાગમાં તમારા શાબ્દોમાં સંક્ષેપ	10
4.	ગાધસમીક્ષા : આપેલા ગાધખંડના આધારે પુછેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો.	10
5.	પ્રચાર માધ્યમો માટે નિવેદનો તૈયાર કરવા (આશરે 150 શાબ્દોમાં)	10
6.	પત્રલેખન (અભિનંદન/ શુભેચ્છા/ વિનંતી/ ફરીયાદ વગેરે) (આશરે 100 શાબ્દોમાં)	05
7.	ચર્ચાપત્ર (વર્તમાનપત્રમાં પ્રજાના પ્રશ્નો/ સાંપ્રત સમર્થ્યાઓ/ વ્યક્તિગત અભિપ્રાય રજુ કરતો ચર્ચાપત્ર (આશરે 200 શાબ્દોમાં)	10
8.	અહેવાલ લેખન (આશરે 200 શાબ્દોમાં)	10
9.	ભાષાંતર : અંગેજુમાંથી ગુજરાતીમાં અનુવાદ	10
10.	ગુજરાતી વ્યાકરણ (સુચયવા મુજબ જવાબ લખવો) (આ પ્રશ્નોમાં આંતરિક વિકલ્પો રહેશે નહીં.)	10
	<ul style="list-style-type: none"> ● ઝિટપ્રયોગોનો અર્થ અને તેનો વાક્યપ્રયોગ ● કહેવતોનો અર્થ ● સમાસનો વિશ્રષ્ટ કરી તેની ઓળખ ● છંદ ઓળખાવો ● અલંકાર ઓળખાવો ● શાંદસમુહ માટે એક શાંદ ● જોડણી શુદ્ધિ ● લેખન શુદ્ધિ / ભાષા શુદ્ધિ ● સંધિ - જોડો કે છોડો ● વાક્યરચના અંગો / વાક્યના પ્રકાર / વાક્ય પરીવર્તન 	

માર્ગ - 1

ગુજરાતી ભાષા : વર્ણનાત્મક

નિબંધ લેખન

- પરિચય
- નિબંધ લેખન
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખું અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય અર્થે પ્રશ્નો અને PYQs

❖ પરિચય

નિબંધ એ બે શાબ્દોથી મળીને બનેલું છે, નિ + બંધ. જેનો અર્થ છે કે સારી રીતે બંધાયેલ રચના, જે વિચારપૂર્વક, કમબદ્ધ, વિજ્ઞાનાત્મક રીતે અને સરળ ભાષામાં રજૂ કરવામાં આવેલ હોય.

- નિબંધ એક એવી રચના છે કે, જેમા લેખકના મનની જટીલ વાતને સરળ શાબ્દોમાં તૈયાર કરાય છે. જેથી સામાન્ય વ્યક્તિ પણ તેને વાંચીને લખનારના કહેવાનો ભાવાર્થ સમજુ શકે. આ રીતે નિબંધ એ વિષયના બીબામાં ટળાયેલી રચના ગાળી શકાય.
- નિબંધનો હેતુ ઉમેદવારનો વિવિધ વિષયોમાં જ્ઞાન અને જાગરૂકતા તથા તેમની નિબંધ સ્વરૂપમાં સાતત્વપૂર્વી લખાણની ક્ષમતા અને વિચારોની સમૃદ્ધિ ચકાસવાનો છે.
- નિબંધની રચના માટે કંબિ કે લેખક હોવું આવશ્યક નથી. સામાન્ય વિદ્યાર્થી પણ ખૂબ સારો નિબંધ લખી શકે છે, પરંતુ તે માટેની પ્રાથમિક શરત એટલી જ કે લેખક ઢારા પોતાના વિચારોને વાંચનારના દિલ સુધી પહોંચાડવા માટે શુદ્ધ, સરળ અને સચોટ ભાષા હોવી આવશ્યક છે.
- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના ઉમેદવારને કોઈ એક નિશ્ચિત વિષય પર નિબંધ લખવાની કળા ચકાસવા આયોગ ઢારા મુખ્ય પરીક્ષાના ગુજરાતી ભાષાના પેપરના અભ્યાસક્રમમાં નિબંધ લેખનનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન	મુખ્ય પરીક્ષા	વિકલ્પ	શાબ્દો	ગુણ
નિબંધ : વર્ણનાત્મક / વિજ્ઞાનાત્મક / ચિંતનાત્મક / સાંઘર્ષ સમસ્યા પર આધારિત	GAS / ACF / RFO	પાંચ પૈકી કોઈ પણ એક	ઓછામાં ઓછા 250 થી વધુમાં વધુ 300 શાબ્દોમાં	20
	PI	ત્રીજી પૈકી કોઈ પણ એક		20
	Dy.So. / STI	ત્રીજી પૈકી કોઈ પણ એક		15

❖ નિબંધ લેખન

“કોઈ વિષય, વસ્તુ પર તેનાં સ્વરૂપ, પ્રકૃતિ, ગુણ-દોષ વગેરે પરની લેખકની ગાંધીત્મક અભિવ્યક્તિને નિબંધ કહે છે.
તથા સીમિત સમય અને સીમિત શાબ્દોમાં કમબદ્ધ વિચારોની અભિવ્યક્તિને નિબંધની સંજ્ઞા આપી શકાય.”

❖ આદર્શ જવાબ

Q. 1 : આગળ વધતાં રહેવાની ચાવી એટલે આજુવન વિદ્યાર્થી બનીને શીખતાં રહેવું.

જવાબ

“આ અમિતાભ બરસ્યન ઘરડા થયા છતાંય પેસા કમાવાં એક્ઝિટિંગ છોડતા નથી... કેટલા લાલચુ માણસ છે !” આવા કટાક્ષ અવારનવાર લોકોનાં મોઢે સાંભળવા મળતા રહે છે. પરંતુ, આ લોકોને કોણ સમજાવવશે કે કામ કરતાં રહેવાથી અને સતત શીખતા રહેવાથી માણસનો વિકાસ થતો રહે છે. જે દિવસથી શીખવાનું બંધ કરી દઈશું, તે જ દિવસે સમજાવું કે આપણે અંદરથી મૂલ્ય પામ્યા છીએ. આજના સમયે આવી હજારો હાલતી- ચાલતી જીવતી લાશ આપણી આજુભાજુ જોવા મળે છે. આમ સફળતા પ્રાપ્ત કરવી ખૂબ જ મુશ્કેલ છે. પરંતુ તેને ટકાવી રાખવું કદાચ તેનાથી પણ વધુ મુશ્કેલ છે, માટે સમયની માંગ અનુસાર સતત શીખતા રહેવું એ જ લાંબી સફળતાનો મૂળ મંત્ર હોય શકે.

પરંતુ, આપણા સમાજે એક જડ જીવનવ્યવરસ્થા ઊભી કરી છે, જ્યાં નિશ્ચિત ઉંમર સુધી વિદ્યાર્થી બનીને શિક્ષણ લેવામાં આવે છે, ત્યારબાદ કામદંદે લાગીને વૃદ્ધજીવરસ્થા આવે એટલે આરામદાયક જીવન જીવવા બદી જ પવૃત્તિઓ સંકેલી લેવામાં આવે છે, કદાચ તેના લીધે જ જૂની અને નવી પેટી વચ્ચેની ભેદ રેખા વધવા જેવા પ્રશ્નો સામે આવે છે. આ નિવૃત્તિનો વિચાર પણ આ જ આગસ્તું અને જડ પદ્ધતિનું સંતાન છે. આપણે કચારે સમજુશું કે શીખવાની કોઈ જ ઉંમર નથી હોતી. જો તમને કચાંક બગીચામાં ફોટોગ્રાફી પર હાથ અજમાવતા દાદા મળી જાય તો તેમને વધાવી લેજો અને જીવનને સાર્થકતાપૂર્વક જીવવા બદલ તેમને અભિનંદન આપજો.

સતત શીખવાની વાત થાય છે ત્યારે આપણાને લાગે છે કે કચાં સુધી શીખતાં રહેવું ? આમ, જીવવાનો અર્થ જ શો ? પરંતુ ચાદ રાખવું કે સફળતા એ માઈલસ્ટોન નહીં, પરંતુ સતત ખેડાતી ચાચા છે. જીવનની પ્રગતિનો આધાર સતત શીખતાં રહીને બદલાવને આત્મસાત કરવામાં છે. જો 20મી સદીના અંતમાં ટાઇપરાઇટરનું કામ કરતો વ્યક્તિ કોમ્પ્યુટર શીખવા માટે આણગમો રાખે તો વર્તમાન આર્થિક બજારમાં ટકી શકાય ખરું ? નદીની જેમ સતત વહેતાં રહેવું જરૂરી છે. જો સ્થિર થઈ ગયા તો ખાબોચિયાની જેમ જીવન જડ થઈ જશે અને ગંધાર્ય જશે. જડતા અને સ્થિરતાથી ડરવા જેવું ખરું!

સર્જનાત્મકતા અને ચથાર્થીતાભર્યું કામ કરવા ચથાર્થોગ્ય અને નવીનતાસભર બાબતો શીખવી જરૂરી છે. સતત શીખવું એ સરળ નથી, ખાસ કરીને આપણે જ્યારે કારકિર્દીની ઊંચાઈઓ પર રથાન જમાવીને બેઠાં હોઈએ ત્યારે પરફેક્શનિગ્રભના ભ્રમમાં રાચવા લાગીએ છીએ. ચાદ રાખવું કે કશું જ સંપૂર્ણ/પરિપૂર્ણ નથી. “ધ ટાઈમ ઇસ ઓનલી કોન્સ્ટન્ટન્ટ” (સમય એક જ સતત છે), માટે સમય સાથે બદલાતા રહેવું. જો સતત પ્રશ્ન કરવાનો અને કુતૂહલતાનો ભાવ રાખીશું તો પરિસ્થિતિની બીજી બાજુ પર ડોકિયું કરીને આપણી ખામીઓ જાણી શકીશું. કંઈપણ શીખતાં પહેલાં શું ખૂટે છે તે જાણવું જરૂરી છે. ત્યાર ચાદ કેવી રીતે તે ખાઈને ભરવી તે વિશે આત્મમંથન અને શોધસંશોધન કરીને શીખવામાં સંપૂર્ણ ઊર્જા લગાવી દેવી જોઈએ.

શીખવાના માર્ગની સૌથી મોટી અડચણએ પ્રથમ પગલું ભરવામાં રહેલો ડર છે. શું આપણે ડગલાં માંચાં વગાર ઢોડતાં શીખ્યા હોત ખરાં ? માર્ગની લ્યુથર કિંગ કહેતા કે જો અંધારું હોય તો પણ સીઢી ચઢવા પ્રથમ પગથિયાં તરફ ડગ માંજો. ગબડશું, લથડશું કે પડીશું પરંતુ કંઈક તો શીખિશું. જીવનની અધરી શીખ એ નિષ્ફળતા જ શીખવે છે. સફળતા કે નિષ્ફળતાની ક્ષણો હર્ષ ઉત્ત્વાસમાં કે દુઃખમાં મનુષ્ય ભાવનાત્મક બુદ્ધિમતાનો પ્રયોગ કરી સ્થિર રહી શકે. આ ક્ષણો ફરીથી ઊભા થવાનું શીખીને જીવનના પડકારોને પાર પાડતાં શીખી લઈએ.

વિનભ્રતા, આત્મહિશ્લેષણ અને સરળતાના ભાવ સાથે પોતાનું સતત મૂલ્યાંકન કરતા રહેવું જરૂરી છે. શીખવાનો અર્થ કારકિર્દી વિષયક બાબતો પૂરતો મર્યાદિત નથી. બાળકો સાથે સમય વીતાવતા, ફૂલછોડ ઊગાડતાં કે પ્રેમથી વાત કરવાનું પણ શીખી શકાય. જીવનમાં કારકિર્દી અને વ્યક્તિગત જીવન વચ્ચે સંતુલન રાખવું મુશ્કેલ બની ગયું છે. તે શીખી લેવાથી પ્રગતિનો રથ અવિરતપણે ચાલતો રહેશે.

જ્ઞાનએ વટવુક્ષા છે. જેટલું ગ્રહણ કરશો તેટલું વિશાળ ફેલાઈને પોતાની ઘટાઓમાં તમારા સપનાંઓને છાંચડો આપશો. સપનાંઓ જોવાથી હિંમત આવે છે, કંઈક નાનું શીખવાની. તેને મરવા ન દેશો. પોતાને ભીતરથી ગુમાવીને જીવવાનો કોઈ જ અર્થ નથી. સમાજથી નિરપેક્ષ બનીને આત્મીય ભાવે પોતાની શરતે જીવવામાં જ સાર્થકતા છે, સફળતા છે અને અસ્તિત્વનો અધોધિત રણકાર છે. માટે તમારી અંદરના એ વિદ્યાર્થીને કચારેય મરવા ન દેશો.

Previous Year Questions (PYQs)

GAS	09/2014-15	<p>Q. જો હું ભગવાન હોઉં તો ...</p> <p>Q. સાહિત્ય અને સમાજ</p> <p>Q. આત્મકવાદ: દુનિયાની સળગતી સમર્થ્યા</p> <p>Q. જો આજે ગાંધીજી જીવતા હોત તો ...</p>
	121/2016-17	<p>Q. વૈશ્વિકરણથી ભારતમાં આવેલાં સાંસ્કૃતિક પરિવર્તનો</p> <p>Q. હિન્દી સિનેમામાં નારીઓનું પરિવર્તિત નિરૂપણ - છેલ્લા દાચકાના સંદર્ભે</p> <p>Q. ડિજિટલ ઉપકરણો વડે જીવતાં જીવનની મનુષ્યોના આંતરસંબંધો પર અસર</p>
	40/2018-19	<p>Q. આધુનિક મનુષ્યની ભૌતિકવાદી જીવનશૈલીનાં પરિણામો</p> <p>Q. ગાંધીજીનાં વ્યક્તિત્વનાં કયાં પાસાંઓને લીધે તેઓ અધ્રુતીય બન્યા?</p> <p>Q. ગુજરાતી ડાયર્ખોરા - આરંભ, વિકાસ અથે પરિણામો</p> <p>Q. ભારતીય ન્યાયિક પ્રક્રિયાના પ્રજ્ઞનો અને ઉપાયો</p> <p>Q. ડિજિટલ ચુંગમાં બાળકોમાં પરંપરાગત રમતોને લોકપ્રિય કરવા અંગેના પડકારો</p>
	10/2019-20	<p>Q. 'ભારતીયતા' અંગે મારી સમજ</p> <p>Q. 'હેરી પોટર' જેવી કથાસાહિત્યની કૃતિઓની સફળતાનાં કારણો</p> <p>Q. આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સની મનુષ્યની સર્જનશીલતા પર થનાર અસરનું સ્વરૂપ અને પરિણામો</p> <p>Q. સરોગેરીનાં મનોવૈજ્ઞાનિક અને સામાજિક પરિણામો</p> <p>Q. ભારતમાં માનવવિદ્યાઓની ઘટતી મહિતાની સમાજ જીવન પર થનારી અસર</p>
	26/2020-21	<p>Q. ચોગા: કર્મસુ કૌશલમુ</p> <p>Q. ગુજરાતમાં પ્રવાસી પક્ષીઓનું વિશ્વ</p> <p>Q. કોવિડ-19 પછી વિશ્વમાં આવેલાં મહિત્વનાં પર્યાવરણીય પરિવર્તનો</p> <p>Q. ભારતીય બંધારણ - વર્તમાન સંદર્ભે સમીક્ષા</p> <p>Q. ભારતમાં 'ઓનર કિલિંગ'ની સમર્થ્યા - પરિબળો, પ્રજ્ઞનો અને પરિણામો</p>
	30/2021-22	<p>Q. કિષ્ટો કરન્સીનું ભવિષ્ય</p> <p>Q. ચુદ્ધો અને માનવસમાજ : આંતરસંબંધો અને પરિણામો</p> <p>Q. નારીવાદ : લાભાલાભ</p> <p>Q. ભારતમાં ન્યાયતંત્રની અસરકારક કામગીરી માટે આવકાર્ય પગાલાં</p> <p>Q. પાણી પ્રદૂષણની સમર્થ્યાઓ અને નિવારણ</p>
	PI	<p>Q. દેશમાં વધી રહેલી આર્થિક અસમાનતાની સમાજ પર થઈ રહેલી અસર</p> <p>Q. સૌર ઊર્જાની ઉપયોગિતા</p> <p>Q. તાણમુક્ત જીવન માટે આવશ્યક પગાલાંઓ</p>
	38/2017-18	<p>Q. દેશમાં વધી રહેલી આર્થિક અસમાનતાની સમાજ પર થઈ રહેલી અસર</p> <p>Q. સૌર ઊર્જાની ઉપયોગિતા</p> <p>Q. તાણમુક્ત જીવન માટે આવશ્યક પગાલાંઓ</p>

- પરિચય
- વિચાર વિસ્તાર
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખું અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય અર્થે પંક્તિઓ અને PYQs

❖ પરિચય

વ્યવહારમાં બોલાતી ભાષા એ વિચારોના આપ-લે નું માધ્યમ છે, જ્યારે સાહિત્યમાં વપરાતી ભાષા દ્વારા સાહિત્યકાર જીવનની કોઈ મોટી વાત, જીવનનું કોઈ અગત્યાનું રહણ્ય સૂચવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. જેમાં કેટલીક વાર ગધ તો કેટલીક વાર પદ પદ્ધતિઓનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે.

- વિચાર વિસ્તાર એ વ્યક્તિના વિચારોની ઊંડાણ અને અનુભવોનો નિયોડ પ્રસ્તુત કરવા તેમજ વિચારોમાં વિવિધતા રજૂ કરવાનો અવસર આપે છે. દરેક વ્યક્તિની જુદા જુદા વિષયો પ્રત્યેની અલગ અલગ સમજ અને મંતવ્ય હોય છે. અહીં વિચાર વિસ્તારમાં તેને રજૂ કરવાનો અવસર મળે છે.
- GPSC દ્વારા અલગ અલગ પદ માટે લેવાતી મુખ્ય પરીક્ષામાં વિચાર વિસ્તાર પૂછાય છે. સામાન્ય રીતે કાવ્યપંક્તિ, કાવ્યકંડિકા, વિધાન-સુભાષિત, સંસ્કૃત સુભાષિત કે પછી ગધ સૂક્તિ આપવામાં આવે છે અને તેનું વિસ્તારપૂર્વક અર્થ ન બદલાય તે રીતે પોતાની ભાષામાં વર્ણન કરવાનું હોય છે.

પ્રશ્ન	મુખ્ય પરીક્ષા	ગધ/પદ પંક્તિ	શાન્દો	ગુણ
વિચાર વિસ્તાર : કાવ્યપંક્તિઓ કે ગધસૂક્તિનો વિચાર વિસ્તાર	GAS / ACF / RFO	ત્રણ પૈકી કોઈ પણ બે	આશારે 100 થી 150 શાન્દોમાં	10
	PI	ત્રણ પૈકી કોઈ પણ બે	આશારે 100 શાન્દોમાં	20
	Dy.So. / STI	બે પૈકી કોઈ પણ એક	આશારે 100 શાન્દોમાં	10

❖ વિચાર વિસ્તાર

“કાવ્યપંક્તિ કે ગધસૂક્તિને સંક્ષેપમાં તેમ છતાં અર્થસભર રીતે ઉત્કૃષ્ટ ભાષાસામગ્રીનો પ્રયોગ કરી આપેલ વિષયના ગણન અર્થને સરળતાથી સમજાવવાની કળા એટલે વિચાર વિસ્તાર.”

- જેમાં સીધા - સાદા અર્થ પાછળ શાનું સૂચન છે તેનું વિવરણ કરવાની તમારી સમજશક્તિ અને વિચારોની મૌલિકતાનું પરીક્ષાણ થાય છે તથા તે અનુસાર ગુણ આપવામાં આવે છે. એક ઉમેદવાર તરીકે આપણે, ભાષા ઉપર સારી પકડ ધરાવીએ છે તે અહીં દર્શાવી ઉત્તરવહી ચકાસનાર ઉપર સારી છાપ ઊભી કરી શકાય છે.

દ્વાનમાં રાખવાના મુદ્દાઓ :

- ખૂબ જ એકાગ્રતા સાથે પંક્તિ દ્વારા રજૂ થયેલ મૂળ વિચારને સમજવા પ્રયત્ન કરવો, જેથી મૂળ પંક્તિના ગણન અર્થોને વિવિધ ભાગોમાં વહેંચી અને સમજુ શકાય. તેનાથી તમે સુલ્લાચિત્ર કરું અને સચોટતાથી રજૂઆત કરી શકશો.
- વિષયાંતરને કોઈ રૂથાન નથી, માટે ચોક્કસ અર્થ સમજવા બાદ જ લખવાનું શરૂ કરો. આ ઉપરાંત તમારી ભાષા પોતીકી છાપ ઉપસાવે તેવી અને વિસ્તારની ગેરસમજ ન જન્માવે તેવી મૌલિકતાથી ભરપૂર હોવી જોઈએ.
- આપેલ પંક્તિને 3 થી 4 ભાગમાં વહેંચી તે દરેકનો અર્થ સમજુ બાદમાં સમગ્ર વિચારનું સંકળન કરી, તે વિષય પરની તમારી સમજ અનુસાર રજૂઆત કરવી.
- વિષય અનુરૂપ સોનામાં સુગંધ ભળે તેમ રિટ્રિવર્યુઝ, કહેવતો, અન્ય પંક્તિઓ કે દૃષ્ટાંતોનો પ્રયોગ કરી કમબદ્ધતા જાળવવી અને સંંગ્રહાત્મક સાથે રજૂઆત કરવી.
- શબ્દોનું પુનરાવર્તન તેમજ વ્યર્થ પિષ્ટપેણ કે પર્યાયરૂપ વિદ્યાનોનો ખડકલો વાચકના મનમાં નકારાત્મક પ્રભાવ ઊભો કરે છે.

❖ આદર્શ જવાબો

Q. 1:

**આપણી વ્યથા, અવરને મન રસની કથા,
ઈતરના કંઈ તથા, જીરવી એને જાણીએ, વીરા ! - રાજેન્દ્ર શાહ**

જવાબ

અર્થ :

જ્યાં ને ત્યાં હૃદય ખોલવાની સર્વર્થ રજૂ કરી દેવાની આપણી કુટેવ અંગે કહિ અહીં ટકોર કરે છે. સામેની વ્યક્તિ આપણી વાત જાળવા કે મનોવ્યથા સમજવા લાયક છે કે નહીં એ સમજવા કે ચકારાયા વિના જ મોટેભાગે આપણે આપણી વ્યથાની કથા કરતાં રહીએ છીએ, જે બીજાને મન તો કયારેક માત્ર રસની કથા જ હોય અનુંય બને. એટલે જ થોડું શબ્દોનું મૂલ્ય સમજુ ચૂપ રહેતા શીખવું અગત્યનું છે.

વિસ્તાર :

ક્યાં ટકવું, ક્યાં છટકવું અને ક્યાં અટકવું. આ ત્રણ શીખ જીવનમાં સફળતા મેળવવા અને સુખી થવામાં ખૂબ કામ લાગે છે. તેવી જ રીતે ‘મૌન’ એ પણ દુનિયાના સર્વશ્રેષ્ઠ હથિયારો પૈકીનું એક છે. જે વ્યક્તિને પોતાની વાણી અને વિચારોનો સભાનતાપૂર્વક ઉપયોગ કરતાં આવડતો હોય તે વ્યક્તિ જગતમાં ‘અજ્ઞય’ રહે છે. વાણી એ કદાચ પ્રભુએ માનવીને આપેલી સૌથી મૂલ્યવાન ભેટ છે. છતાં લોકો એને સૌથી વધારે વિશેષ વિના વેદફે છે. જ્યાં આપણા શબ્દોનો મહિમા હોય ત્યાં જ એ ઉચ્ચારવાનો અર્થ છે. નહીં તો ચૂપ રહેવું જ વધારે સાંદું. કેમ કે, આપણે જેને ને તેને આપણી વ્યથાની વાત કરવા બેસીએ તો એને એમાં રસની કથા જ સંભળાતી હોય છે: એ રસથી વાત સાંભળે છે પણ એનો રસ માત્ર કથા જાળવાનો, કુતૂહલનો હોય છે. આપણા માટે જે હૃદયમાં શાલ્ય સમાન પીડા હોય એનું અવરને મન રસપ્રદ કથાથી વધારે કંઈ મહત્વ નથી હોતું. માટે ભલેને પ્રાણમાં અભિન પ્રકટ્યો હોય, છતાં આપણે શીતળ રહી શકીએ. શંકરાચાર્યની માફક અભિન જીવી શકીએ તો જ જીવનની સાર્થકતા છે.

બોધ :

‘અંતરની વાતું ચોરે ન ચિત્તરાય’ જગતમાં સુખમાં તો ઘણા ભાગીદાર મળી જાય છે, પરંતુ દુઃખમાં તો વ્યક્તિએ એકલા જ સહેવાનું હોવાથી સ્વભળે મુશ્કેલીનો સામનો કરવાની હિંમત કેળવવામાં જ સાચું સુખ છે.

“આપણું હૃદય ખોલીએ ના કંઈ...પ્રાણમાં જલન હોય ને તો એ ઘારીએ શીતળ રૂપ!”

Q. 2:

**રમતાં રમતાં લડી પડે, ભૈ માણસ છે,
હસતાં હસતાં રડી પડે, ભૈ માણસ છે.**

- જયંત પાટક

❖ સ્વાધ્યાય માટેના મહાવરાઢપ પંક્તિઓ

Q. પ્રતીક્ષા મોક્ષને થાયે, દર્શિયાની કદાપિ ના;

હોય ઉત્સાવ મેઘાગમનનો, સમુદ્ર તરંગનો ના.

- કનેચાલાલ જોશી

Q. અંગડાં ઊનાં થાય તોય આડી આવતી

કર્ષતરણવારણ કાચ કોક જ ગરણી કાગડા.

- દુલા ભાયા કાગ

Q. કોયલડી ને કાગ વાને વરતાયે નહીં,

જુભલડીમાં જવાબ સાચું સોરછિયો ભણે.

- લોકદુહિમાંથી

Q. દુર્ઘૃતિઓ જે જગે જનોની, તે ખેલ માડે ભયનો ભરેલો,

ભર્યા તળાવો તણી પાળ ખોઢી, રોકી શક્યા છે જળદોધ કોણ ?

- રમણભાઈ નીલકંઠ

Q. દેખી બુરાઈ ના ડરું હું, શી ફિકર છે પાપની ?

ધોવા બુરાઈને બદે ગંગા વહે છે આપની.

- કલાપી

Q. 'કરું છુ' ને 'કર્યું છે મે' જૂં એ અભિમાન છા,

કરી તે શું શકે પ્રાણી, આ અનંત અગાધમાં ?

- કલાપી

Q. શ્રમ, નઢી, કૂલ, ઇન્દૂકલા સહુને પ્રભુવરદાન,

શોભે સુંદર સહુ ક્રમે, પરિણાતિ સમ ઉત્થાન.

- ઉશનસ

Q. હૈ મૂલ્ય, મારી પ્રેયસીના વેશમાં

તું આવ, તો ધારું તનેયે એ જ આશ્લેષમાં.

- નિરંજન ભગત

Q. ઊગાં દુઃખનાં ઝાડ, એ પથ્થર પથ્થરમાં પ્રભુ.

પડ્યા વિતકના પહાડ, એ પથમાં પ્રભુ.

- નહાનાલાલ

Q. બીર્દગામીનું જીવલુંચ ધન્ય છે.

અધોગમીનું જીવલુંચ ધૂળ છે.

Q. માણ્યું તેનું રમરણ કરવું એચ છે એક લહાણું.

Q. જીવલું તો જીવલું જગમાં ખરી તાકાતથી,

માથું મુક્તિની ખુમારીથી સદા ઊંચું કરી.

Q. ધેલી માથે બેડલું, મર્કટ કોટે હાર;

જુગારી-ગાંઠ ગરથ તે ટકે કેટલી વાર ?

Q. વેર, વ્યસન, વૈભવ ને વ્યાજ

વહાલાં થઈ કરશે તારાજ.

Q. શું જીવનમાં કે શું કળામાં, અનુકરણ એટલે મરણ.

Q. મોટાઓની અવ્યતા જોઈ થાકચો,

નાનાની મોટાઈ જોઈ જીવું છું.

Q. શૂન્ય વદ્યાં ને વદ્યાં અંતરાળ.

Q. કે હીન જને નવ હીન માનવ,

કે હીન કાર્ય કરી હીન માનવ.

Q. ચહું થવા હુંચે મધુર ખીલતું પુષ્પ નવલું,

પરંતુ ના થવા ઈચ્છા જીવન જીવી તાડ તરું.

Q. સાત વેંતના સર્વજન, કિંમત બુદ્ધિ તુલ્ય;

સરખા કાગળ હૂંડીનાં, આંક પ્રમાણે મૂલ્ય.

Q. પગો તો પગરખાં પહેરી ફરે પણ,

પગલાંનું શું જ્યારે તપી જાય ચેતી.

Q. રેલાઈ આવતી છોને બદી ખારાશ પૃથ્વીની,

સિંદુના ઉરમાંથી તો ઊઠશે અમી વાદળી.

Previous Year Questions (PYQs)

GAS	09/2014-15	<p>Q. છે માનવી જીવનની ઘટમાળ એવી; દુઃખપ્રદાન સુખ અત્ય થકી ભરેલી. Q. ફૂલને મારગ સો કોઈ ચાલે, કંટક મારગ કોઈ. Q. દશા તો છે સડક જેવી, સડક ચાલી નથી શકતી, સડકને ખૂદનારાને સડક ઝીલી નથી શકતી. Q. રેલાઈ આવતી છોને બધી ખારાશ પૃથ્વીની, સિંધુના ઉરમાંથી તો ઊઠશે અમી વાદળી.</p>
	12/2016-17	<p>Q. “સૌંદર્ય પી, ઉરજારણ ગાશે પછી આપમેણો.” - ઉમાશંકર જોશી Q. “હું જ રહું વિલસી સહુ સંગ ને હું જ રહું અવશેષે.” - રાજેન્દ્ર શાહ Q. “માણિયામાંથી દેખાતું મેલું મરિયાલ આકાશ, કદીક એકાદ તારો, એની પછી જ હશેને સર્વર્ગ?” - સુરેશ જોશી</p>
	40/2018-19	<p>Q. સાતે રે સમદર એના પેટમાં, છાની વડવાનલની આગ, ને પોતે છીછરાં અતાગા: સપનાં આગોટે એમાં છોડુ થઈને ચાગલાં: ઓનાં રે પાણીનાં અલ્લૂત માઇલાં, - વેણીભાઈ પુરોહિત</p> <p>Q. રજકણ સૂરજ થવાને સમણે, ઉગમણે ઓડવા લાગે, જઈ ટળી પડે આથમણે - હરીન્દ્ર દવે</p> <p>Q. અમે રે સૂર્કું રનું પૂર્મંકું, તમે અતાર રંગીલા રસદાર; તરબોળી ધોને તારેતારને, વીંધો અમને વહાલા, આરપાર; આવો, રે આવો હો જીવન, આમના. - મકરંદ દવે</p>
	10/2019-20	<p>Q. ગહન નિધિ હું, મોજું યે હું, વળી ધનવર્ષણા, અભિનવ સ્વરપે પામું હું સહૈવ વિસર્જન - રાજેન્દ્ર શાહ</p> <p>Q. આપણે તો છીએ પુસ્તકના સામસામાં બે પૃષ્ઠો સંચુક્ત પણ અલગ અલગ માત્ર સિવાય ગયેલાં કોઈ અણાનુંધના ધોરાથી! - પણા નાયક</p> <p>Q. વનનો લીલો અંધકાર જેમ કહે તેમ સૌ કરે ચરે, ફરે, રતિ કરે, ગર્ભને ધરે, અવતરે, મરે. - સિતાંશુ ચશશ્વન્દ</p>

- પરિચય
- સંક્ષેપીકરণ
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખાકીય અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટેના પરિચ્છેદ અને PYQs

❖ પરિચય

ભાષાના ઘડતર માટે તથા અભિવ્યક્તિને કેળવવા માટે લેખનના જે વિધવિધ મનોચળ છે, તેમાં સંક્ષેપીકરણ એક છે. ગુજરાતી વિષયના અભ્યાસક્રમમાં તેનું આગામું સ્થાન છે. જીવનનું કોઈ એવું ક્ષેત્ર નથી જ્યાં વ્યવહારમાં-મૌખિક કે લેખિત વ્યવહારમાં સંક્ષેપીકરણનો ઉપયોગ ન કરવો પડે! સરકારી-અર્દ્ધસરકારી જેવા જાહેર કાર્યાલયોમાં લખવાની રહેતી નોંધ માટે સંક્ષેપીકરણ - સાર લેખનની નિપુણતા જરૂરી છે. આમ કહી શકાય કે ભાષાશિક્ષાણની સફળતાના પાયામાં સાર લેખન છે. નીચે પ્રસ્તુત બંદ આ વિષય પર પ્રકાશ પાડે છે.

પ્રશ્ન	મુખ્ય પરીક્ષા	ગુણ
આપેલા ગદ્યભંડમાંથી આશરે 1/3 ભાગમાં સંક્ષેપ.	GAS/ ACF / RFO	10
	PI	15
	Dy.So. / STI	10

❖ સંક્ષેપીકરણ

- આપેલ ફક્રામાંથી બે તૃત્યાંશ વાક્યો કાઠી નાખીને, બાકીના વાક્યો બરાબર ગોઠવીને ફરી લખી નાખવું એટલે સંક્ષેપીકરણ, આ માન્યતા ભૂલભરેલી છે. સાહિત્ય જગતમાં સંક્ષેપીકરણને કંઇક આવી રીતે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે.

“સાહિત્ય રચનાના મુખ્ય વિચારને ખૂબ જ ટૂંકાણમાં અને તર્કબદ્ધ રીતે અભિવ્યક્ત કરવાની કરામત.”

- નીજ શાબ્દોમાં “સાહિત્યિક રચનાના મદ્યવર્તી વિચારનો શક્ય તેટલો ટૂંકાણમાં વિસ્તાર.”

❖ સૈદ્ધાંતિક માહિતી

માળખાકીય અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા :

- સૌપથમ આપેલ ફકરો ખૂબ એકાગ્રતાથી વાંચવો. પથમ વાંચને અર્થ - મર્મ રૂપણ ન થાય તો બે - શ્રેણી વખત વાંચવો.
- વાંચનથી સમજેલ ફકરાના કેન્દ્રીય વિચારને અનુરૂપ મહિત્વના અને બિનમહિત્વના મુદ્દા અલગ તારવવા.
- જુદાં જુદાં વાક્યોમાં એકની એક વાત કહેવાઈ હોય તો એવાં વાક્યો ભેગા કરી પુનરુક્તિ દૂર કરવી.
- લાંબા વાક્યને શાંદસમૂહમાં, પારિભાષિક શાંદ અને સમાસનો યોગ્ય જગ્યાએ પ્રયોગ કરવો.
- વધારાનાં વિશેષણો, કિંચાવિશેષણો કે કચારેક કિંચાપદો દૂર કરી શકાય એમ હોય તો દૂર કરીને વાક્યો ભેગાં કરી લેવાં.

ઉદાહરણો દ્વારા સમજૂતી.

ઉદા.: નીચે આપેલા ગદનું આશારે 1/3 ભાગમાં સંક્ષેપીકરણ કરો.

કેટલાક માણસો (1) આ જગતમાં ઈશ્વર છે જ નહીં એમ માનીને પોતાને જાણે કે વૃદ્ધાવસ્થા અને મૃત્યુ આવવાનાં જ એમ માનીને જુયે છે. (2) ભવિષ્યનો અગાઉથી વિચાર કરી શકવાની બુદ્ધિનો એમનામાં અભાવ નથી હોતો, પણ (3) પોતાની જાતને તેઓ જરૂર કરતાં વધારે ડાહ્યા માનતા હોય છે. (4) જીવનમાં સફળ થવાનું કામ તો તેમને મન સાવ સહેલું ગણાતું હોય છે. બધાં દર્દો ઉપર જાદુ દિલાજ હોય તેવી સચોટ અસર ઉપજવનારી દવા તેમની પાસે છે, એમ તેઓ માને છે. જીવનમાં બધાં (5) શારીરિક દુઃખો, માનસિક ચિંતાઓ અને સાંસારિક વિટંબળાઓ માટે જાણે (6) સિદ્ધ થઈ ચૂકેલા રહણસ્થપૂર્ણ દૈવી શક્તિથી ભરેલા શબ્દોનો જાદુ તેમના (7) હથમાં સહજ રીતે હોય તેમ તેઓ (8) પ્રચાર માટે લોકોને સમજાવવા માટે બોધવચન કહે છે.

- ઉપરના ફકરામાં લીટી દોરેલા શબ્દસમૂહો માટે યોગ્ય શબ્દ પસંદગી માટે મહાવરો.

(1) નાસ્તિક & દીર્ઘજીવી, (2) અગમબુદ્ધ, (3) દોડ ડાહ્યા અથવા વધુ આત્મવિશ્વાસી, (4) જીવનસાફલ્ય & રામભાગ, (5) વ્યાધિ-આધિઓ, (6) મંત્ર-સ્ત્રોત-સૂધ્ર, (7) હસ્તકમલવત, (8) ઉપદેશ-સંભોદવું.

ઉદા.: નીચે આપેલા ગદનું આશારે 1/3 ભાગમાં સંક્ષેપીકરણ કરો.

વિશ્વમાં ઈશ્વરે (1) ઉત્પણ કરેલ તમામ જીવોમાં મનુષ્ય એ વિશિષ્ટ વ્યક્તિ છે. તેનામાં (2) સારું-નરસું સમજવાની બુદ્ધિ છે પણ આજે આ મનુષ્ય એકબીજાથી દૂર ને દૂર જતો જાય છે, પરંતુ એવા પણ દાખલા છે કે જ્યારે કોઈ બાહ્ય આજ્ઞાન, કુદરતી પ્રકોપ, આફત કે અન્ય એવી પરિસ્થિતિ પેદા થાય છે. ત્યારે સમર્થ મનુષ્ય જાતિ એકી સાથે ભેગી માળીને (3) તેનો સામનો કરે છે, ત્યારે માનવ એ સાચો માનવ બને છે. તેના અંતઃકરણમાં (4) સ્નોહેલી અવસ્થામાં રહેલી માનવતા જગી ઊંઠે છે અને તમામ મનુષ્ય જાતિમાં નાત-જાત, ઊંચ-નીચ કે અન્ય ભેદભાવ વગર (5) સૌની સાથે હળીમળીને કામ કરવાની ભાવના પ્રગાટી ઊંઠે છે, અને પ્રતિકૂળ પરિબળોનો સામનો કરવાની તેમના (6) અંદરના હૃદયમાંથી પ્રેરણા મળે છે. આમ, મનુષ્ય પોતાની મોટાઈનું (7) ખોટું અભિમાન ત્યજી ખભેખભા ભિલાવી કાર્ય કરે છે અને જગતને (8) એકબીજા સાથેના ભાઇચારાની પ્રતીતિ કરાવે છે.

- ઉપરના ફકરામાં લીટી દોરેલા શબ્દસમૂહો માટે યોગ્ય શબ્દ પસંદગી માટે મહાવરો.

(1) સર્વિત, (2) વિવેકબુદ્ધિ, (3) પ્રતિકાર, (4) સુષુપ્ત, (5) સામૂહિક, (6) આંતરિક, (7) નિરાભિમાની, (8) બંધુત્વ.

ઉદા.: નીચે આપેલા ગદનું આશારે 1/3 ભાગમાં સંક્ષેપીકરણ કરો.

(1) વ્યક્તિને માટે શું કે સમાજ માટે શું જીવનના ગ્રાણ પ્રકાર છે. (2) બીજાને મારીને જીવનું એ પ્રકાર સર્વત્ર છે જ. આને જ જીવનકલણ કરે છે. (3) આ પ્રકારથી જીવન ટકે છે અથવા બહુ બહુ તો વિસ્તાર પામે છે, એટલો જ એમાં લાભ છે. પણ એમાં જીવનસાફલ્ય નથી. (4) બીજો પ્રકાર તે પરસ્પર સહકારનો છે. દરેક જાતિ, રાષ્ટ્ર કે ધર્મ પોતાની વિશેષતાને કારણે જ એકાંગી હોય છે. એકબીજાના સહકારથી એ એકાંગીપણું મટી જાય છે, અને (5) તેથી જીવનનો વિકાસ થાય છે. આમાં જીવનનો ઉત્કર્ષ છે, પણ એમાં જીવનની સર્વાચ્ચ સાર્થકતા નથી દેખાતી. (6) જીવન પણ અંતે આત્મસાક્ષાત્કારનું સાધન જ છે. એ સાર્થક્ય દ્વારાનાં આવ્યા પદી સ્વાર્પણ માટે જીવનું એ મનુષ્યસ્તુદ્યને સર્જે છે. આ સ્વાર્પણ દ્વારા જે જીવન લાઘે છે તે કષે જુદું જ છે. એ મારફતે જ જીવનનો પરમ ઉદ્દેશ સમજાય છે અને સફળ થાય છે. - કાકા સાહેબ કાલેલકર

- ઉપરના ફકરામાં હાયલાઇટ કરેલ અને નંબર આપેલ મુદ્દાઓને દ્વારાનમાં રાખીને નીચે મુજબ સંક્ષેપીકરણ કરી શકાય.

જવાબ

(1) વ્યક્તિ અને સમાજને માટે જીવવાની ગ્રાણ રીત છે : (2) હિંસા (4) સહકાર, સ્વાર્પણ (3) હિંસાથી જીવન ટકે અને વિસ્તાર પામે છે બસ એ જ તેનો લાભ, જ્યારે (5) સહકારએ જીવનનો ઉત્કર્ષ છે તેનાથી વિકાસ થાય છે પરંતુ (6) સ્વાર્પણથી જીવન સાચાઅર્થમાં સાર્થક બને છે.

નોંધ : અહીં સંક્ષેપીકરણ માટે વાક્યો આગળ પાછળ કરવામાં આવ્યાં છે.

- (8) બે પર્વતોનાં બહુ ઊચા શિખરોની વચ્ચેની ઊડી જગ્યા - કોતર/ખાઈ.
- (9) મનુષ્ય ભગવાનના વંશમાં જન્મેલો- મનુષ્ય/મનુવંશજ
- (10) આ જગતમાં મળવો મુશ્કેલ એવો - દુર્લભ.
- (11) જેણી જગતમાં જોડ મળી શકે નહીં તેવો - બેજોડ/અજોડ
- (12) પોતાની જતને છેતરવી - આત્મવંચના.
- (13) જ્યાં મુસાફરો સતત આવે, રાત રોકાય અને સવારે ચાલ્યા જાય તેવી જગ્યા - મુસાફરખાનું/ ધર્મશાળા,
- (14) આંખ આગળ સ્પષ્ટ દેખાય તેવી બાબત - આબેહૂબ/તાદ્દશ્ય
- (15) દરેક વરસ્તુમાં સારું પરિણામ જોનાર - આશાવાદી.
- (16) કર્તવ્યમાં નિષ્ઠાવાળો - કર્તવ્યનિષ્ઠ.

જવાબ

કુરુક્ષેત્રમાં લડાતા ધર્મયુદ્ધમાં વિપક્ષે સ્વજનોને જોઈ દુઃખી થયેલા અર્જુને સખા શ્રીકૃષ્ણને “અંખમાં ખટકતા કૌરવોની સાથે સ્વજનોને મારવાના વિચારથી સંતાપ થતો હોવાથી નહીં લડું” એમ કહ્યું.

શ્રીકૃષ્ણે તેની મૂર્ખતા સમજાવતાં કહ્યું કે, “તું પંડિતાઈભરી વાતો કરવા છતાં કાયર અને કિંકર્તવ્યમૂઢ બન્યો છે, કે તને શંકાકુશંકાની ખાઈમાં ઘકેલી દેશો. અજોડ/ દુર્લભ મનુષ્ય અવતાર મળવા છતાં મૂર્ખિને લીધે આત્મવંચના કરે છે. જગત મુસાફરખાનું છે, જુવન ઈશ્વરની થાપણ છે અને જેણે જુવતાં જાણે તે મરેલા જ છે એવી સ્પષ્ટ બાબત જોઈ શકતો નથી માટે આવી દૃષ્ટિ વિકસાવી આશાવાદી અને કર્તવ્યનિષ્ઠ બની ચુદ્ધ કર.” (આશારે 85 શાસ્ત્ર)

(સંદર્ભ : ‘ભાષા સજ્જતા અને લેખનકૌશલ’, લેખક યોગેન્દ્ર વ્યાસ, બાળવિનોદ પ્રકાશન, અમદાવાદ.)

❖ આદર્શ જવાબો

Q. 1: નીચે આપેલા ગદ્યખંડનો (293 શાસ્ત્ર), મૂળ વિચાર જળવાઈ રહે એ રીતે લગભગ 1/3 ભાગમાં સંક્ષેપ કરો.

ઉક્કાંતિમાં અનુકૂલનના વિશિષ્ટ સાધન તરીકે બુદ્ધિ એક સાધન છે એવું વ્યવહારવાદીઓનું મંતવ્ય છે. બુદ્ધિને શુદ્ધ બુદ્ધિ તરીકે લેખી તેનું વધુ પડતું મૂલ્ય આંકવાનું નથી. જ્ઞાન એ કામ કે કર્તવ્ય માટેનું આયોજન કે પૂર્વતૈયારી છે. વિચાર કરવો એટલે કોઈ સમસ્યાને વહેવારુ રીતે ઉકેલવાની રીતિ અખત્યાર કરવી. પ્રાણીજગતમાં ઊંદર, જિલાડી કે વાનર પીજરામાં કે પીજરાની બહાર અટપટી રીતિને ઓંંગીને ખોરાક પ્રાપ્ત કરવા ચોજના રચે છે તેમ મનુષ્ય પોતાના દ્વારાને મેળવવા વિવિધ પ્રયત્ન અને ભૂલના પ્રયાસો અજમાવે છે. આ ઉપરાંત બુદ્ધિ એ મનનું હાર્દિક લક્ષણ છે, તેને વ્યવહારવાદ નકારે છે. વિચાર કે બુદ્ધિ કરતાં સંકલ્પ એ આપણા મનનું હાર્દિક સ્વરૂપ છે. વ્યવહારવાદીઓ એમ માને છે કે સત્ત્વનું હાર્દિક સ્વરૂપ અપિરવર્તનશીલ નથી, એ પરિવર્તનશીલ અને સક્રિય છે.

સત્ય અને અસત્ય વચ્ચે કે ભેદ પાડવામાં આવે છે તેની વ્યાવહારિક ચકાસણી કરવી જોઈએ. કોઇપણ વિચાર કે માન્યતાને સાચી માનવામાં આવે તો એમ કરવાથી કોઈ વ્યક્તિના જીવનમાં કયા નોંધપાત્ર ફેરફાર થવા પામે છે? આમ આ સિદ્ધાંત સત્યની વ્યાખ્યા રચયા માટે નથી. પરંતુ સત્યની પરીક્ષા કરવા માટે છે, અહીં વ્યવહારલક્ષી માપદંડના બે અર્થ છે: એક એ કે માન્યતા અને વિચારની અનુરૂપતા તેમજ આનુષ્ઠાનિક પરિણામોની ચકાસણી કરવી અને બીજો અર્થ એ કે જૈવિક અનૂકૂલન પ્રાપ્ત કરી કાર્યદક્ષ બનવું. પહેલો અર્થ અનુરૂપતા અને સંવાદિતાના માપદંડો સાથે મળતો આવે છે. જે વિચારકો અનુરૂપતા અને સંવાદિતાના માપદંડોમાં માને છે એ પણ સંતોષકારક વ્યવહારુ પરિણામને સત્યની કસોટી તરીકે આવકારે છે; પરંતુ જ્ઞાનના વ્યવહારુ સિદ્ધાંત પર જીવશાસ્ત્રની વધુ અસર થવાથી જ્ઞાન અને સત્યની વિભાગના પણ ધીમે ધીમે બદલાઈ. જ્ઞાન એ કેવળ પૂર્વ અસ્તિત્વ ધરાવતી સત્તાની નકલ કે અરીસામાં પ્રતિબિંબ પાડવાની રીત નથી, પરંતુ કાર્યદક્ષ પ્રવૃત્તિ માટે જૈવિક સાધન છે. આમ જ્ઞાનની સત્યતા કે તેની ચથાર્થતા એ ઉપયોગિતા કે વ્યવહારદક્ષતા પર આધારિત છે, એ વાતાવરણ પ્રત્યે સભાન પ્રતિક્રિયા કે ભવિષ્યના કાર્ય માટે આયોજન છે, એ ભૂતકાળની કિયા નથી; પરંતુ ભવિષ્ય તરફ ગતિ કરતી પ્રવૃત્તિ છે.

- હરસિદ્ધ મ. જોશી

Previous Year Questions (PYQs)

	9/2014-15	<p>Q. સર્જન પાછળ કલાકારનો જો કોઈ હેતુ હોય તો તે હોવા સંભવ છે કે એ સામા માણસમાં સમ-સંવેદન માગો છે. કલાકારની કોઈ અખણા હોય તો તે એટલી જ કે કોઈ મને સમજે. પોતાના મનની વાત એ સંક્ષાન્ત કરવા પ્રવૃત્ત થાય છે તે એ આશાયથી કે પોતાને બીજાઓ સમજવા પ્રયત્ન કરે અને આ માત્ર અંગત આશાય નથી. કલાકારને - કવિને કલ્પનાબળો જીવનના અનુભવો સહજમાં થાય છે અને એની પાછળનું સત્ય પણ એને સહજમાં પ્રતીત થાય છે. જીવનની આ સમજણા (અથવા આપણો બીજો ચુંદર શાઢ વાપરું તો સૂજુ) જેવી પોતાને છે એવી બીજાઓને પણ પ્રગટે એવી એની હૃદયની વાંછના હોય છે. ખરું કહીએ તો, માત્ર કલાકારને જ શા સારુ ? - માણસમાત્રને આ જતની-પોતાને કોઈ સમજે એવી અખણા હોય છે. પણ પોતાને જે સત્ય સૂઝે છે તેને સૌંદર્યમંડિત કરી અન્ય માણસમાં પહોંચાડવાની કવિ પાસે વિશિષ્ટ રીત છે અને કવિ જે સંક્ષાન્ત કરે છે તે સામાન્ય માણસની માફક પોતાની અંગત વરતુંએ નહિ પણ જીવનનો સર્વગ્રાહી અનુભવસાર હોય છે એ પણ કવિની બાબતમાં બીજુ વિશેષતા છે. ભાવક કવિનું કાવ્ય ગ્રહણ કરી સમસંવેદન પામી શકે ત્યારે એના આત્માની સંતૃપ્તિ પણ કવિના જેવી જ હોય છે. (179 શાઢો)</p> <p style="text-align: right;">- ઉમાશંકર જોશી</p>
GAS	121/2016-17	<p>Q. જ્યારે આપણે ભૌતિક રીતે ભાષ થયેલા હોઈએ છીએ ત્યારે આપણે માયાથી બદ્ધ થયેલા કહેવાઈએ છીએ. ‘હું ભૌતિક પ્રકૃતિની પેદાશ છું; એ છાપ હેઠળ ખોટી ચેતના દેખાય છે. આને ખોટો અહીંભાવ કહે છે. જે મનુષ્ય ‘હું એટલે શરીર’ એવા ખોટા ખ્યાલમાં રાચતો રહે છે તે પોતાના વાસ્તવિક સ્વરૂપને સમજુ શકે નહીં. મનુષ્ય આવી દેહાત્માબુદ્ધિથી છુટે એ સારુ ભગવદ્ગીતા કહેવાઈ છે અને ભગવાન પાસેથી આ જ્ઞાન મેળવવા માટે (જ્ઞાની) અર્જુને પોતાની જતને આ સ્થિતિમાં મૂકી હતી. મનુષ્યે ‘દેહ એટલે આત્મા’ એ ખ્યાલ ખંખેરી નાખવો જોઈએ. આત્માર્થી માટે આ પૂર્વતૈયારીનું કામ છે. જે મનુષ્ય મુક્ત થયાની ઈરછા રાખે છે તેણે સૌપ્રથમ જાણી લેવું જોઈએ કે પોતે આ ભૌતિક શરીર નથી. મુક્તિ એટલે ભૌતિક ચેતનામાંથી છુટકારો. શ્રીમદ્ ભગવદ્ પ્રમાણે મુક્તિ એટલે આ ભૌતિક દુનિયાથી ભાષ થયેલી ચેતનામાંથી છુટકારો થવો અને શુદ્ધ ચેતનામાં સ્થિર થવું તે. ભગવદ્ગીતાનો સમગ્ર બોધ આ શુદ્ધ ચેતનાને જગત કરવા માટે છે, અને તેથી ગીતાબોધના અંતભાગમાં શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનને પૂછે છે : “હવે તું શુદ્ધ ચેતનામાં છે ને?” (156 શાઢો) પૃ.12-સ્વામી પ્રભુપાદ, ભગવદ્ગીતા (તેના મૂળ રૂપે) - ભક્તિવેદાંત બુક ટ્રસ્ટ</p>
	40/2018-19	<p>Q. આપણા આધ્યાત્મિક જગતમાં જ્ઞાન અને જ્ઞાની શાઢો ભરપૂર રહે છે. ‘જ્ઞાનમાર્ગ’ નામનો નિશ્ચિત માર્ગ પણ પ્રચલિત છે. જ્ઞાન કોને કહેવાય તથા જ્ઞાની કોને કહેવાય એ બાબતમાં સૌ સૌના અલગ મત છે. જેમ કે તત્ત્વને સચોટ જાણવું તે જ્ઞાન અને આવા જ્ઞાનવાળા જ્ઞાતા પુરુષને જ્ઞાની કહેવાય - આવો મત જ્યાદાદિ શાસ્ત્રોનો છે. સાંખ્યાદિ શાસ્ત્રો વિવેકજ્ઞાનને જ જ્ઞાન માને છે, જેનો અર્થ છે કે પ્રકૃતિ તથા પુરુષ બંનેનું અલગ અલગ વાસ્તવિક સ્વરૂપ જાણવું તે. આવો વિવેક કરનાર જ્ઞાની અથવા વિવેકી પુરુષ કહેવાય. જૈન તથા બૌધ્ધાદિનું કથન છે કે ચૈતન્ય તથા જડના મૂળભૂત વાસ્તવિક તત્ત્વને જાણીને ક્રમે જ્ઞાનનો વિકાસ કરી પૂર્ણ સત્ય રૂપને જાણવું તે સમ્યક જ્ઞાન કહેવાય.</p> <p>વેદાન્તીઓનું કથન છે કે એકમાત્ર બ્રહ્મ જ સત્ય છે બાકી બદ્ધું મિથ્યા પ્રાપ્તય છે તથા હું પોતે જ બ્રહ્મ છું, મારા સિવાય બીજા કોઈની સત્તા નથી તેવું દઠ અપરોક્ષ જ્ઞાન તે જ જ્ઞાન છે. વૈજ્ઞાનિકોનું</p>

- પરિચય
- ગાદ સમીક્ષા
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : ગાદ લેખન અને દ્યાનમાં રાખવાના મુદ્રા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટેના પ્રશ્નો અને PYQs

❖ પરિચય

‘મંડળી મળવાથી થતા લાભ’ એ નર્મદના પણેલા વ્યાખ્યાન અને ગુજરાતી સાહિત્યની પ્રથમ નિબંધ રચનાથી અર્વાચીન ગુજરાતી ગાદનો આરંભ થયો અને ઘણી શકાય. ગાદ એ કાવ્ય(પદ)ની જેમ લય કે તાલથી વિરુદ્ધ વિચારોને વિવિધ ભાષાકીય સામગ્રી સાથે અને વિસ્તારપૂર્વકની રજૂઆત કરવાની આગામી આપતું લેખન સ્વરૂપ છે.

- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં પૂછાતા ગાદ સમીક્ષાના પ્રશ્નમાં આયોગ દ્વારા પરીક્ષાર્થીની ગાદખંડમાં રજૂ કરાયેલ મૂળ વિચારને સમજવાની અને તેના આધારિત પૂછાયેલા પ્રશ્નોના ચોગ્ય જવાબ રજૂ કરવાની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન થાય છે.

પ્રશ્ન	મુખ્ય પરીક્ષા	ગુણ
ગાદ સમીક્ષા : આપેલા ગાદખંડના આધારે પૂછાયેલા પ્રશ્નના જવાબ લખો.	GAS / ACF / RFO	10
	PI	15
	Dy.So. / STI	10

❖ ગાદ સમીક્ષા

“આપેલ ગાદનો વિચાર કે અર્થ સમજુને પૂછાયેલા પ્રશ્નોનોના ટૂંકમાં જવાબ આપવાની કળા એટલે ગાદ સમીક્ષા.”

❖ સૈદ્ધાંતિક માહિતી

ગાદ લેખન :

- સૌપ્રથમ ગાદને વાંચો અને તેનો મુખ્ય વિચાર ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરો.
- ત્યારબાદ પૂછાયેલા પ્રશ્નો વાંચો તેના મહિત્વના મુદ્રાઓને ફકરામાંથી શોધો.
- પ્રશ્નના Keywords, તેની માંગ અને ગાદની માહિતી ઓળખો.
- પ્રશ્નનોના જવાબ પોતાની મૌલિક શૈલીમાં લખો, પરંતુ ગાદમાં રજૂ કરાયેલ માહિતીના દાયરામાં રહીને તેજવાબ હોય તે ખાસ દ્યાને લેવું.
- ગાદના અગત્યના શાન્દોને જવાબમાં વણી લેવા જોઈએ.

દ્યાનમાં રાખવાના મુદ્રાઓ :

- વાક્યરચના, વિરામચિહ્નો વગેરેને દ્યાનમાં રાખી ગાદનો અર્થ સમજવો.
- જરૂર પડે તો બીજુ વાર પણ વાંચો પરંતુ પ્રશ્ન અને keywordsની ઓળખ બરાબર કરો.

Previous Year Questions (PYQs)

<p>GAS</p> <p>9/2014-15</p>	<p>Q. આજના માનવસમાજ અને સંરક્ષિતિમાં ભાષા અતિશય મહિત્વનું, ચાવીરપ રથાન દરાવે છે. કોઈ અકર્માતથી કે શાપથી ભાષાનું આ સાધન માનવજાતિ પાસેથી છીનવાઈ જાય તો શી દશા થાય? આપણો અસરપરસનો ઘણોબદ્ધો વ્યવહાર અટકી પડે. પુરતકો લખાય નહીં, આપણે વાંચી ના શકીએ, દૂર દેશ સંદેશા ન મોકલી શકાય. જ્ઞાનવિજ્ઞાન એક પેટીથી બીજુ પેટી સુધી પછોંચી ન શકે. ટૂંકમાં, વેપાર -ઉદ્યોગ, રાજ્યવહીવટ, શિક્ષણ, વિજ્ઞાન.... તમામ તંત્ર તૂટી પડે. ઈતિહાસનું તો અસ્તિત્વ જ ના રહે. ભાષા માનવજાતની એક વિશેષતા છે. પ્રાણીઓ પાસે આવી ભાષા નથી. ભાષાના ઉપયોગથી જ માણસે જગતના જીવોમાં અનન્ય સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. ભાષા માનવસમાજની સરજત છે. સમાજમાં રહેવાનું એ પરિણામ છે. માણસ સમાજમાંથી ભાષા મેળવે છે. માણસ માટે ભાષા સાહિત્યિક કે કુદરતી નથી. ભાષા કેટલી વિવિધ કામગીરીઓ બજાવે છે એવો વિચાર કરીએ ત્યારે જ સમજશે કે એ આપણા જીવનમાં કેટલી છે વણાયેલી છે. ભાષાની પ્રથમ કામગીરી છે પ્રત્યાચારન. આપણો પરસ્પરનો સધળો વ્યવહાર ભાષા પર જ આધારિત છે. ભાષા આપણા સામાન્ય વ્યવહાર ઉપરાંત આપણા વિચારોને પણ વ્યક્ત કરે છે.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ભાષા ન હોય તો શું થાય? 2. જગતમાં અન્ય પ્રાણીઓની સરખામણીએ માણસ કઈ બાબતે વિશિષ્ટ છે? 3. માણસને ભાષા કર્યાંથી મળે છે? 4. ભાષાનું મુખ્ય કાર્ય શું છે? 5. ધારો કે ગુજરાતી બાળકને જન્મતાંની સાથે જ કલકતામાં, બંગાળી પરિવારમાં મોટું કરવામાં આવે તો એ બાળક કઈ ભાષા બોલતાં શીખશે?
<p>121/2016-17</p>	<p style="text-align: center;">‘સાહિત્યનું મૂલ્ય’</p> <p>Q. કેટલાક લોકો એમ માને છે કે આ ચુગ સાહિત્યકારોનો એટલે સાક્ષરોનો નથી, પણ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓ, અર્થશાસ્ત્રીઓ, ઉદ્યોગપતિઓ અને રાજ્ય કારબારીઓનો છે. આ લોકો સાહિત્યનો સાચો અર્થ સમજતા નથી એમ કહેવું જોઈએ. માત્ર કવિતાઓ જ બનાવવી કે નવકલથાઓ તથા નાટકો જ લખવાં એમાં જ સાહિત્યક્ષેત્ર સમાઈ જાય છે એ એક ભ્રમ છે. સાહિત્ય એટલે ઉચ્ચ વિચારોની સૃષ્ટિને વાણીની સૃષ્ટિમાં જન્મ આપી તેને સમાજજીવનમાં એકરસ કરવું એ છે. આર્થિક કે રાજકીય પ્રગતિ સાધવા માટે ગમે તે પ્રયત્નો થાય પણ જ્યાં સુધી લોકમાનસ સંસ્કારી ન થાય ત્યાં સુધી આ પ્રયત્નોની સફળતાનો સંભવ દૂર જ રહેવાનો. સાહિત્ય વડે આપણું જીવન સુધારવા અત્યારે શેની જરૂર છે એ પ્રજ્ઞ વિચારવાનો રહ્યો. કૌઠુંબિક ભાવના ઓછી થતી જાય છે, વ્યક્તિ સ્વાતંશ્બને નામે સ્વૈરભાવ વધતા જાય છે, જીવનના મૂલ્યાંકનો વધારે આર્થિક અને સ્વાર્થી થતાં જાય છે, માનસિક વિન્દળતા વધતી જાય છે, જીવનની ગંભીરતાનો ખ્યાલ ઓછો થતો જાય છે અને તેની હળવી બાજુનું આકર્ષણી વધતું જાય છે, અસામાનિક વૃત્તિ પણ વધતી જાય છે. આ બધાં અનિષ્ટ તત્ત્વોનો સાહિત્યે હૃદયને સ્પર્શ એવી રીતે સચોટ સામનો કરવાનો છે.</p> <p style="text-align: right;">પૃ 143, 144 - શ્રી હરસિદ્ધભાઈ વજુભાઈ દિવેટિયા પરિષદ-પ્રમુખોનાં ભાષણો - ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ</p>

- પરિચય
- ઔપचારિક ભાષણો અને પત્રકાર પરિષદ માટે ઉદખોધન
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખું અને દ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શી જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટે પ્રશ્નો અને PYQs

ઔપचારિક ભાષણો

❖ પરિચય

લેખિતમાં હોય કે બોલવામાં, જાહેર જીવનમાં ભાષા સજજતા અને અભિવ્યક્તિનું પોતાનું આગાવું મહિત્ત્વ છે. ગમે તેટલું જ્ઞાન હોય, પરંતુ સફળતાના ઉત્ત્ય શિખરો સર કરવામાં અસરકારક અભિવ્યક્તિ મહિત્ત્વપૂર્ણ ભાગ ભજવે છે.

- જાહેર જીવનમાં સંક્રિયા એવી તમામ વ્યક્તિત્વો, જેમકે જાહેર કાર્યકર્તાઓ, રાજકીય નેતાઓ, સરકારી અધિકારીઓને અલગ અલગ પ્રસંગોએ ઔપचારિક ભાષણ કરવું અનિવાર્ય થઈ પડે છે. આયોગ દ્વારા સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના ઉમેદવારને તાલીમ આપવાના અર્થે ગુજરાતી ભાષાના અભ્યાસક્રમમાં ઔપचારિક ભાષણો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રક્રિયા	મુખ્ય પરીક્ષા	શાબ્દો	ગુણ
ઔપचારિક ભાષણો તૈયાર કરવાં. સ્વાગત/ વિદાય/ ઉદ્ઘાટન	GAS/ ACF / RFO	આશરે 150	10
	PI	આશરે 150	10
	Dy.So. / STI	-	-

❖ ઔપचારિક ભાષણો

એકાદ-બે વ્યક્તિ સાથેના વાર્તાલાપને વ્યક્તિગત વાતચીત કહે છે, અને જ્યારે એક મોટા જન સમૂહને સંબોધિત કરવામાં આવે ત્યારે જાહેર વકતવ્ય. ઔપचારિક ભાષણની ઔપचારિક વ્યાખ્યા કંઈક આ રીતે આપી શકાય.

“છાજર રહેલ શ્રોતાઓ અને પ્રસંગને અનુરૂપ નિશ્ચિત વિષય પર ઔપचારિક ભાષાનો ઉપયોગ કરીને આપવામાં આવતાં વકતવ્યને ઔપचારિક ભાષણ કહે છે.”

- આમ તો ઔપचારિક ભાષણ એ બોલ-ચાલની જ ભાષા છે, પરંતુ ઔપचારિક ભાષણને વધુ અસરકારક બનાવવા માટે તેને લખીને તૈયાર કરવામાં આવે છે. જે વકતા માત્ર વાંચી જાય છે (Old Practice). કેટલીક વાર માત્ર મુદ્દા તૈયાર કરવામાં આવે છે. જેના પરથી વકતા ભાષણની પૂર્વ તૈયારી કરીને જોયા વગર ભાષણ આપે છે. જે મૌલિકતાના કારણે વધુ અસરકારક રહે છે. (Latest Practice)
- GPSC ના અભ્યાસક્રમમાં નીચે મુજબના મુખ્ય ઔપचારિક ભાષણો સમાવેશ કરાયો છે.

(અ) સ્વાગત

(બ) વિદાય

(ક) ઉદ્ઘાટન

❖ સૈદ્ધાંતિક માહિતી

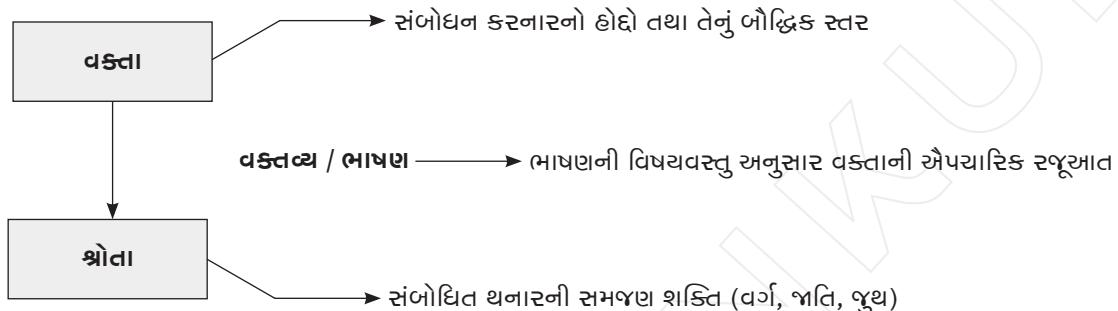
- ઔપચારિક ભાષણના મુખ્ય 3 ઘટકો હે.

Who tells What to Whom

1. વક્તા

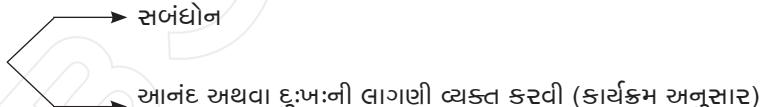
2. ભાષણની વિષયવસ્તુ

3. શ્રોતા

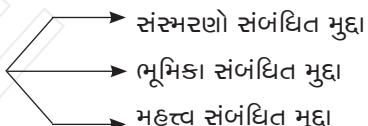
માળખું :

' _____ ' નું ' _____ ' પ્રસંગે ઔપચારિક ભાષણ નીચે મુજબ હે.

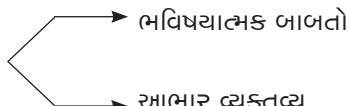
પૂર્વભૂમિકા

મુખ્ય ભાગ

સમાપન

દ્વાનમાં રાખવાના મુદ્દા :

- પૂછેલ પ્રજ્ઞનમાં માત્ર ઉદબોધન લખવાનું કહ્યું હોય તો પ્રજ્ઞનોતરી ઉમેરવી નહીં.
- ઉપર દર્શાવેલ માળખાને ચોગ્ય રીતે અનુસરવું
- લખાણની ભાષા સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ
- પરિષદને interactive બનાવવી જોઈએ. જેના માટે વર્ચ્યુઅલ ખરુને, બરાબરને!, ચોગ્યને, કે આપ જાણતા જ હશો તેવા શાબ્દો ઉમેરવા.
- સામાન્ય રીતે આ લખાણ માહિતીલક્ષી હોવાને કારણે તેમાં વિશાળતા, સાંગી અને સુગૃથિતતાની તેમાં અપેક્ષા રહે છે.

❖ આદર્શ જવાબો

Q. 1 : પ્રધાનમંત્રીશ્રીએ MSME ક્ષેત્રને વેગવંતુ બનાવવા માટેના 'ઉદ્યમી ભારત' કાર્યક્રમમાં ભાગ લીધો હતો. આ સંદર્ભે MSME ક્ષેત્રના મહિત્વને વર્ણવંતુ તેમનું ઔપયારિક ભાષણ તૈયાર કરો.

જવાબ

"નમરકાર !

અતે ઉપરિથિત તમામ ભાઈઓ-ભેણોને મારા પ્રાણામ. ઉપરિથિત MSME ક્ષેત્રના તમામ ઉદ્યોગ સાહસિકોને ક્ષેત્રની જવાંત સફળતા બદલ હું ખૂબ અભિનંદન પાઠવું છું. મિત્રો, MSME ક્ષેત્ર એ આપના દેશની અર્થવ્યવસ્થાને વેગ અપાવનાનું પાચાનું પરિબળ છે. 21મી સદીમાં ભારત જે પણ ઊંચાઈઓ પ્રાપ્ત કરેશે, તેનો આધાર MSME ક્ષેત્રની સફળતા પર રહેશે. ભારતની નિકાસમાં વૃદ્ધિ કરવા માટે અને ભારતના ઉત્પાદનોને નવા બજારો સુધી પહોંચાડવા માટે ભારતનું MSME ક્ષેત્રનું મજબૂતીકરણ થવું ખૂબ જ મહિત્વપૂર્વી છે. સરકાર તમારી ક્ષમતા અને આ ક્ષેત્રની અપાર સંભાવનાઓને દ્વાનમાં રાખીને નિર્ણયો લઇ રહી છે અને નવી નીતિઓ ઘડી રહી છે. આજે શરૂ કરવામાં આવેલી વિવિધ પહેલ અને સરકાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા અન્ય પગલાં MSMEની ગુણવત્તા અને પ્રોત્સાહન સાથે સંકળાયેલા છે.

મિત્રો, જ્યાએ આપણે MSME કહીએ ત્યાએ ટેકનિકલ ભાષામાં તેનું પૂરું નામ સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મદ્યામ ઉદ્યોગો ભારતની વિકાસની સફરના ખૂબ જ મોટા આધારસ્તંભ છે. MSME ક્ષેત્ર ભારતના અર્થતંત્રમાં લગભગ ગ્રીજા ભાગના યોગદાન માટે જવાબદાર છે. MSME ક્ષેત્રનું મજબૂતીકરણ એ સમગ્ર સમાજનું મજબૂતીકરણ છે, તેનાથી દરેક વ્યક્તિને વિકાસનો લાભ પ્રાપ્ત થયો છે. આ કારણે જ સરકારની ટોચની પ્રાથમિકતાઓમાં આ ક્ષેત્ર આવે છે.

MSMEને નિકાસમાં વધારો કરવામાં મદદરૂપ થવા માટે પણ સરકાર વિવિધ પગલાં લઇ રહી છે. વિદેશમાં રહેલા ભારતીય ભિશાનોને આ અંગે કામ કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું છે. વિદેશમાં આવેલા ભારતીય ભિશાનોનું ત્રણ પરિમાણો એટલે કે વેપાર, ટેકનોલોજી અને પર્યાટક પર મૂલ્યાંકન કરવામાં આવી રહ્યું છે. ઉપરાંત, ટ્રાન્ઝેન્ડર ઉદ્યોગ સાહસિકોને તેમના દ્વેયો સિદ્ધ કરવા માટે શક્ય હોય તેવી તમામ મદદ પૂરી પાડવામાં આવી રહી છે. પ્રથમ વખત ખાદી અને ગ્રામોદોગનું ટર્નારોવર વદ્યું છે.

ગામડાઓમાં આપણા નાના ઉદ્યોગ સાહસિકો અને આપણી બહેનોએ ખૂબ જ મહેનત કરી છે, તેનું આ પરિણામ છે. છેલ્લા 8 વર્ષમાં ખાદીના વેચાણમાં 4 ગણે વધારો થયો છે. ગેરંટી આચ્ચા વગર લોન લેવામાં આવતી મુશ્કેલીઓ સમાજના નિઃસહાય વર્ગ માટે ઉદ્યોગ સાહસિકતાના માર્ગ આગળ વધવામાં આવતો સૌથી મોટો અવરોધ હતી. 2014 પછી, સબકા સાથ, સબકા વિકાસ, સબકા વિશ્વાસ અને સબકા પ્રયાસ અભિગમ સાથે ઉદ્યોગસાહસિકતાના પરિધિનું વિસ્તરણ કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો. મુદ્રા યોજના દરેક ભારતીય માટે ઉદ્યોગ સાહસિકતાને સરળ બનાવવામાં મોટી ભૂમિકા નિભાવે છે.

આજે, આ કાર્યક્રમ દ્વારા, હું MSME ક્ષેત્ર સાથે સંકળાયેલા મારા તમામ ભાઈઓ અને બહેનોને ખાતરી આપું છું કે, સરકાર એવી નીતિઓ ઘડવા માટે તૈયાર છે જે તમારી જરૂરિયાતોને પૂરી કરે અને તમારી સાથે આગળ વધે. ઉદ્યમશીલ ભારતની દરેક સિદ્ધ આપણને આત્મનિર્ભર ભારત તરફ દોરી જશે. મને તમારામાં અને તમારી ક્ષમતાઓમાં ભરોસો છે.

જ્ય હિંદ!

Previous Year Questions (PYQs)

GAS	9/2014-15	<p>Q. કન્યાકેળવણી માટેના કાર્યક્રમમાં હાજર રહેલા સૌને સંબોધન ભાષણ તૈયાર કરો.</p> <p>Q. સ્વાતંશુ દિવસે દવજવંદન પછી શિક્ષણ સંસ્થાના વડા તરીકે ભાષણ તૈયાર કરો.</p> <p>Q. સ્વચ્છતા અભિયાન સંદર્ભે મુખ્યમંત્રીશ્રીએ બોલાવેલ પત્રકાર પરિષદમાં મુખ્યમંત્રીશ્રીનું ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો.</p>
	121/2016-17	<p>Q. સરદાર સરોવર ડેમના દરવાજા તાજેતરમાં બંધ કરવામાં આવ્યા. આ નિર્ણયને લીધે ક્ષેત્રને મળનારાં છકારાત્મક પરિણામો વિશે માહિતી આપવા માટે ગુજરાત રાજ્યના આદરણીય મુખ્યમંત્રી પત્રકાર પરિષદને સંબોધિત કરશે. તેમનાં ઔપચારિક ઉદ્ભોધન માટેનું લખાણ તૈયાર કરો.</p>
	40/2018-19	<p>Q. ઈ.સ. 2019માં ભારતે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરની અનેકવિધ રમતોને સમાવતી લગભગ 71 દેશોમાંથી બિલાડીઓને -આમંત્રિત કરતી કોમનવેલ્ય ગેમ્સનું આચોજન જવાહરલાલ નહેરુ સ્ટેડિયમ, દિલ્હી ખાતે કર્યું છે. આ સ્પર્ધાના ઉદ્ઘાટન સમારંભનું રાષ્ટ્રપતિનું ઔપચારિક ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો.</p>
	10/2019-20	<p>Q. અમૂલ્ય સેટેલાઇટ સેન્ઝિંગ ટેકનોલોજીના ઉપયોગ દ્વારા પશુપાલકો માટે ધાસચારાના પાકનો અંદાજ મેળવવાની પહેલ કરી છે. આ પ્રોજેક્ટ અંગેની માહિતી આપતું કંપનીના મેનેજિંગ ડિરેક્ટરનું ઔપચારિક ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો.</p>
	26/2020-21	<p>Q. ઇન્ટરનેશનલ સ્પેસ સ્ટેશન, નાસાના ડિરેક્ટરશ્રી ‘એસ.એસ. કલ્પના ચાવલા કાર્ગો સ્પેસકાફ્ટ’ વિશે પત્રકાર પરિષદને સંબોધિને આ સ્પેસકાફ્ટ વિશે સંપૂર્ણ માહિતી આપવા ઈચ્છી રહ્યા છે. આ અંગેનું ઔપચારિક ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો.</p>
	30/2021-22	<p>Q. ભારતમાં ઓલિમ્પિકની સ્પર્ધા યોજનાર છે. આ સ્પર્ધામાં વિશ્વના ધણા દેશો ભાગ લેનાર છે. ભારત સરકારના ચુવા કાર્યક્રમ અને ખેલ મંત્રાલયના મંત્રીશ્રીનું સ્પર્ધામાં ભાગ લેનાર સૌ રમતવીરોનું સ્વાગત કરતું ઔપચારિક ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો. (આશરે 150 શબ્દો)</p>
PI	38/2017-18	<p>Q. ‘ક ખ ગ’ સૈચિદ્ધિક સંસ્થા દ્વારા સ્ત્રીઓને શારીરિક પજવણીનો સામનો કરીને સ્વસુરક્ષા કેવી રીતે કરવી એ અંગે માર્ગદર્શન આપતા એકદિવસીય કાર્યશાબદિનનું આચોજન કરવામાં આવ્યું છે. સંસ્થાના પ્રમુખ આ અંગે પત્રકાર પરિષદમાં ઉદ્ભોધન કરશે. આ અંગેનું લખાણ તૈયાર કરો.</p> <p>Q. ‘અ બ ક’ શહેરના પોલીસ કમિશનરશ્રીની સફળ કામગીરી બાદ અન્ય શહેરમાં બદલી થઈ છે. પોલીસ કમિશનરશ્રી વિદાય સમારંભમાં એમના કાર્યકાળ અંગે ઔપચારિક ભાષણ કરવાના છે. આ ભાષણ માટેનું લખાણ તૈયાર કરો.</p>
	112/2018-19	<p>Q. ‘ક ખ ગ’ શહેરે સ્વચ્છતા સર્વેક્ષણમાં પ્રથમ છમ મેળવ્યો છે. મહિનગર પાલિકા દ્વારા આ સફળતા છાંસલ કરવા માટે હાથ ધરવામાં આવેલી વિવિધ કામગીરીને વર્ણવતું, શહેરના મેયરશ્રીનું પત્રકાર પરિષદ માટેનું ઉદ્ભોધન તૈયાર કરો.</p>

		<p>Q. શહેર ‘અ બ ક’ ની મદ્યરથ જેલના પાકા કામના કેદીઓ દ્વારા રચવામાં આવેલાં ચિત્રોનાં પ્રદર્શનનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે. રાજ્યના અધિક પોલસ મહાનિદેશકશ્રી, જેલ અને સુધારાત્મક વહીવટ આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત રહી પ્રદર્શનનું ઉદ્ઘાટન કરવાના છે. સર્જનાત્મક જીવનની પ્રેરણાથી કેદીઓએ તૈયાર કરેલાં ચિત્રો અંગે અવલોકનાત્મક વિગતો આપતું મહાનિદેશકશ્રીનું ઔપચારિક ભાષણ તૈયાર કરો.</p>
	110/2019-20	<p>Q. ‘અ બ ક’ના શહેરના પોલીસ કમિશનરશી દ્વારા શાળાના વિદ્યાર્થીઓ માટે ‘ડ્રાફ્ટિંગ નિયમો’ અંગેની જાગૃતિ માટે અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ અભિયાન અંગેની જાણકારી આપતું પોલીસ કમિશનરશીનું પત્રકાર પરિષદ માટેનું ઉદ્ભોદન તૈયાર કરો.</p> <p>Q. રાષ્ટ્રીય અપરાધ રેકોર્ડ બ્યૂરો, નવી દિલ્હી દ્વારા ‘નેશનલ સાઇબર કાઈમ રિપોર્ટિંગ પોર્ટલ’ની સુવિધા ભારતના નાગરિકો માટે શરૂ કરવામાં આવી રહી છે. આ અંગેની માહિતી આપતું સંસ્થાના ડિરેક્ટરશીનું ઔપચારિક ભાષણ તૈયાર કરો.</p>
RFO	24 /2020-21	<p>Q. ગુજરાત સ્થાપના દિવસે રાજ્યના રાજ્યપાલશી ‘વાવે ગુજરાત’ અભિયાનના પ્રારંભની ઘોષણા કરવાના છે. આ અભિયાન અંગેની જાણકારી આપતું એમનું પાઠક ભાષણ તૈયાર કરો.</p>
Chief officer	75 /2018-19	<p>Q. દરેક ખેડૂતને પાક વિમાની નવી યોજનામાં સામેલ કરવાની સરકારી નીતિની જહેરાત કરતું કૃષિમંબીના પ્રવચનનું લખાણ તૈયાર કરો.</p> <p>Q. તમારી પ્રાથમિક શાળાના આચાર્ય 35 વરસની નોકરીને અંતે સેવા નિવૃત્ત થઈ રહ્યા છે. એમના વિદાય સમારંભમાં આપવાનું પ્રવચન તૈયાર કરો.</p>
A0 & ACCTO	107/2016-2017	<p>Q. ગુજરાતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ ક્ષેત્રે અભ્યાસ માટે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ ચોર્ટસ બેઝડ કેરિડ સિસ્ટમ (CBCS) યોજનાના લાભ વિશે રાજ્યના માનનીય શિક્ષણમંબીશી પ્રજાજોગ ઔપચારિક ઉદ્ભોદન કરવાના છે. ઉદ્ભોદન માટેનું લખાણ તૈયાર કરો.</p>
	37/2016-17	<p>Q. તમારી સંસ્થા દ્વારા આયોજિત ‘કવિ સંમેલન’ ના પ્રસંગ ઉપસ્થિત કવિઓ અને શ્રોતાજનોનું સ્વાગત કરતું વક્તવ્ય તૈયાર કરો.</p> <p>Q. ધોરણ-12 ના વિદ્યાર્થીઓના શુભેચ્છા-વિદાય સમારંભ પ્રસંગને દ્વારા રાખી સમારંભ અદ્યક્ષનું ભાષણ તૈયાર કરો.</p>
	25/2019-20	<p>Q. શાળાના આચાર્યને એન.એસ.એસ.ની વાર્ષિક શિબિરનું ઉદ્ઘાટન કરવાનું હોઈ, એમનું વક્તવ્ય તૈયાર કરો.</p>
	25/2020-21	<p>Q. ભારતીય ઇંજીંર્સ બેંકના ગવર્નરશી દીનદયાળ અંત્યોજના અંતર્ગત વ્યાજ સહાય યોજના અંગે જહેરાત કરવાના છે. આ અંગેની વિસ્તૃત માહિતી આપતું એમનું ઔપચારિક ભાષણ તૈયાર કરો.</p>
CTI	103/2011-12	<p>Q. તમારી સોસાયટીમાં નવા સભ્યો રહેવા માટે આવ્યા છે. એક સેકેટરી તરીકે વાર્ષિક જનરલ સભામાં એમને આવકારતું ઔપચારિક ભાષણ તૈયાર કરો.</p> <p>Q. ‘ઊર્જા’ અંગે ભરાયેલી પત્રકાર પરિપદમાં વ્યક્ત થયેલા વિચારોને એક પત્રકાર તરીકે રજૂ કરો.</p>

- પરિચય
- પ્રચાર માધ્યમો માટેનું નિવેદન
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખું અને દ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શી જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટેના પ્રશ્નો અને PYQs

❖ પરિચય

સરકાર, રાજકીય પક્ષ કે કોઈ સામાજિક સંરથા દ્વારા પોતાના કોઈ જાહેર કાર્યક્રમ, નીતિગત બાબતો કે પછી લીધેલ નિર્ણયો સંબંધિત માહિતીની જનસામાન્યમાં જાગૃતિ ફેલાવી, પ્રસિદ્ધ અપવા માટે જાહેર નિવેદનોનો સહારો લેવામાં આવે છે.

- જનસામાન્ય સંબંધિત મહિંત્વપૂર્ણ મુદ્દા પરના સરકારી નિર્ણયોથી જનસામાન્યને માહિતગાર કરવા માટે માહિતી ખાતા તરફથી નિવેદન અપાય છે.

પ્રક્રિયા	મુખ્ય પરીક્ષા	શરીંદ્રા	ગુણ
પ્રચાર માધ્યમો માટે નિવેદન તૈયાર કરવા	GAS / ACF / RFO	150	10
	PI	100	10
	Dy.So. / STI	150	10

❖ પ્રચાર માધ્યમો માટેનું નિવેદન

“સરકાર દ્વારા લેવાયેલ નિર્ણય કે ઘડવામાં આવેલ યોજનાની વિગતોથી જનતાને વાકેફ કરવા માટે
પ્રચાર માધ્યમોને અપાયી માહિતી એટલે નિવેદન.”

- આ નિવેદનોનો મુખ્ય હેતુ જાહેર પ્રશ્ન સંદર્ભે જાગૃતિ તથા સમાધાનલક્ષી પ્રયત્નો કરી જનમાનસ ઘડવાનો છે.
- આમ નિવેદન પોતાનું આગામી મહિંત્વ દરાવાનું હોઇ અસરકારક રીતે રજૂ થાય તે જરૂરી છે.

❖ સૈદ્ધાંતિક માહિતી

- જાહેર નિવેદનનું માળખું :
- અહીં ત્રણ અલગ-અલગ માળખાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યાં છે.

  1. સરકારી કાર્યો સંબંધિત નિવેદન
  2. ખાનગી સંરથા દ્વારા અપાયું નિવેદન
  3. અખભારત્યાદીનું માળખું.

માળખું :

- i) ચરકારી કાર્યો સંબંધિત નિવેદન

વિભાગ / મંત્રાલય

ગુજરાત સરકાર,

ગાંધીનગર.

જાહેર નિવેદન

‘નિવેદનનો વિષય’

પૂર્વભૂમિકા

- 1) મુદ્દાસર - વિવિધ આચામો કે માહિતી
- 2) ચોજના હોય તો - લાભાર્થી, ક્ષેત્ર, અમલીકરણ સંસ્થા
- 3) કરાર હોય તો - વિવિધ ક્ષેત્રના કરાર
- 4) સંસ્થાની સિદ્ધિ - એક - એક સિદ્ધિ (અલગ - અલગ ક્ષેત્ર લેવાં)

ભવિષ્યાત્મક આયોજન, વેબસાઈટ, આભાર

કુમારક : _____

સહી/-

સ્થળ : _____

હોદ્દો

તારીખ : _____

વિભાગ / સંસ્થા

નકલ રવાના : _____

❖ આદર્શ જવાબ

Q.1: ગુજરાતના કચ્છ ખાતે તાજેતરમાં પ્રવાસન વિષયક ચર્ચા માટે જી-20(G-20) બેઠકનું આયોજન થયું. આ અંગે પ્રચાર માધ્યમોને જાણકારી આપતું રાજ્યના મુખ્યમંત્રીશ્રીનું નિવેદન તૈયાર કરો. (આશરે 150 શબ્દો)

જાહેર નિવેદન

મુખ્યમંત્રી કાર્યાલય

ગુજરાત સરકાર

‘જી-20 (G-20) બેઠકમાં પ્રવાસન વિષયક ચર્ચા’

કચ્છમાં રણ, દર્દિયો અને પર્વત સહિતની સમૃદ્ધ ભૌગોલિક વિવિધતા છે અને સાથે જ પ્રવાસનનું હબ બનેલ કચ્છની ઘરતી પર G-20 પ્રવાસન કાર્યકારી જૂથની પ્રથમ બેઠક મળવી એ ગુજરાત માટે ગૌરવ અને સૌભાગ્યની બાબત છે. 2001ના ભૂકુંપમાં તબાહ થયેલ કચ્છને ભારતના વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીએ પોતાના મુખ્યમંત્રીના કાર્યકાળ દરમિયાન પુનઃજીવિત કરી કચ્છના રણને વિશ્વના માનવિત્રમાં મહત્વનું સ્થાન અપાવ્યું છે.

ભારતની G-20 પ્રેસિડન્સી દરમિયાન પ્રવાસન ક્ષેત્રની પાંચ પ્રાથમિકતાઓના ક્ષેત્રોને ઓળખવામાં આવ્યા છે કે પ્રવાસન ક્ષેત્રને વેગ આપશે અને સાથે જ ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યાંકો- 2030 હાંસલ કરશે. આ પાંચ ક્ષેત્રોમાં ગ્રીન ટુરિઝમ, ડીજિટલાઇઝેશન, કૌશલ્ય, પ્રવાસન MSMEs અને કચ્છ ડેસ્ટિનેશન મેનેજમેન્ટ છે.

કચ્છમાં આવેલ ઘોરડો ટેન્ટ સિટી, ચુનેસ્કોની વર્ક હેરિટેજ સાઇટ એવું દોળાવીરા, ટુરિઝમ વર્કિંગ ગ્રૂપની પાંચ પ્રાથમિકતાઓમાંથી એક એવું ગ્રીન ટુરિઝમનું ઉદાહરણ પૂરું પાડતું રહ્યું હતું અનુભવાય છે.

આમ, નવી પ્રવાસન નીતિ અંતર્ગત રાજ્યમાં પ્રવાસનના વિકાસની સાથે સાથે ‘પર્યાવરણ સમૃદ્ધિ’ નો એક વિશિષ્ટ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવી ગુજરાતની અર્થવ્યવસ્થાને સમૃદ્ધ બનાવવા માટે G-20ની અધ્યક્ષતા હેઠળ થયેલ વર્કિંગ ગ્રૂપની આ બેઠક સર્વગ્રાહી, સર્વસમાવેશી અને સમૃદ્ધ ભારત નિર્માણ તરફની ચાપાને વધુ વેગવાન બનાવનાર બની રહશે.

જ.ક્રમાંક : 112/1/2022-23

સહી/-

સ્થળ : ગાંધીનગર

સચિવશ્રી

તારીખ :

મુખ્યમંત્રી કાર્યાલય

ગુજરાત સરકાર

પ્રતિ,

માહિતી કમિશનરશ્રી,

/- ઉપર્યુક્ત જાહેર નિવેદનને સમાચાર પત્રોમાં પ્રસિદ્ધ કરાવવા વિનંતી.

Previous Year Questions (PYQs)

GAS	9/2014-15	<p>Q. ગણેષ ઉત્સવ નિમિત્તે મ્યુનિસિપલ કમિશનરનું પ્રજાજોગ નિવેદન તૈયાર કરો.</p> <p>Q. બદલાઈ રહેલી શિક્ષણ નીતિ અંગેની માહિતી આપતું શિક્ષણ મંત્રીશ્રીનું વર્તમાનપત્રો માટેનું નિવેદન તૈયાર કરો.</p>
	121/2016-17	<p>Q. ભારતીય અર્થતંત્રને સુદૃઢ બનાવવા ભારત સરકારે તાજેતરમાં લીધેલા મહિંદ્રના નિર્ણયો વિશે પ્રચાર માદ્યમોને જાળકારી આપતું કેન્દ્રના માનનીય નાણામંત્રીશ્રીનું નિવેદન લખો.</p>
	40/2018-19	<p>Q. વાઈબ્રાન્ડ ગુજરાત સમિટમાં દક્ષિણ આફિકાના પ્રતિનિધિ મંડળ અને ગુજરાત સરકાર વચ્ચે થયેલ કરારની વિશેષ બાબતો વિશે પ્રચાર માદ્યમોને જાળકારી આપતું ગુજરાત સરકારના માહિતી કમિશનરનું નિવેદન લખી.</p>
	10/2019-20	<p>Q. વન અને પર્યાવરણ વિભાગ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા 'વિશ્વ ઓગ્ઝોન દિવસ' નિમિત્તે લોકજાગૃતિ લાવવા માટે ઓગ્ઝોન સ્તરમાં થયેલા ઘટાડા અને પરિણામે ઊભા થયેલા પડકાર અંગે અને પ્રચાર માદ્યમોને જાળકારી આપતું પર્યાવરણ વિભાગના મંત્રીશ્રીનું નિવેદન લખો.</p>
	26/2020-21	<p>Q. વર્ક હેલ્પ ઓર્ગનાઇઝેશન અને ગ્લોબલ ફંડ્સ એચ.આઈ.વી., ટી.બી. અને મેલેન્ટિયાને સમગ્ર વિશ્વમાંથી નાખૂં કરવા માટે એક સંયુક્ત કરાર કર્યો છે. આ કરાર અંતર્ગત દસ પ્રમુખ પ્રકલ્પો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. આ અંગે વર્ક હેલ્પ ઓર્ગનાઇઝેશનના ડેપ્યુટી ડાયરેક્ટરશ્રી તરફથી માહિતી આપતું પ્રચાર માદ્યમો માટેનું નિવેદન લખો.</p>
	30/2021-22	<p>Q. વેપારના સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણમાં ભારત સંચાર નિગમ લિમિટેડની સેવાઓને ઉતેજન મળી રહે એ માટે પ્રચાર માદ્યમ માટેનું સ્પર્ધાત્મક અંગેની તમામ વિગતો આપતું નિવેદન તૈયાર કરો.</p>
	38/2017-18	<p>Q. ચ છ જ અનાથ આશ્રમે કેટલાક બાળકોનો ઉછેર કરી, તેમને કેળવણી આપ્યા પણી, સંતાન ઈચ્છુક કંપનીઓને કાયદેસર દત્તક આપવાની કામગીરી સફળતાપૂર્વક કરી. અનાથ આશ્રમના સંચાલક આ અંગે પ્રચાર માદ્યમોને જાણ કરતું નિવેદન કરવા માંગો છે. નિવેદનનું લખાણ તૈયાર કરો.</p>

- પરિચય
- પત્ર લેખન અને અરજી લેખન
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખું અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટેના પ્રશ્નો અને PYQs

પત્ર લેખન

❖ પરિચય

મનુષ્ય એક સામાજિક પ્રાણી છે અને પ્રગતિશીલ સમાજમાં તેના પારસ્પરિક પરિચયનું ક્ષેત્ર વ્યાપક બની રહ્યું છે. ટેકનોલોજીના વિકાસની સાથે સંસારના મધ્યમોએ વિચારોના આદાનપ્રદાન ક્ષેત્રમાં કાંતિ લાવી ઢીઢી હોવા છતાં આજે પણ પત્ર લેખન એ કાર્યક્ષેત્ર તેમજ અંગત જીવનમાં સંદેશા વ્યવહારનું મહિંત્વનું માધ્યમ છે.

- વ્યક્તિને તેના સ્વજન, કુટુંબી, મિત્રો વગેરેને લાગણી, વિચાર, જરૂરિયાત રજૂ કરતા અંગત પત્રો લખવાના થાય છે અને જેને ઓળખતા નથી અથવા કામકાજ સંદર્ભે બિનઅંગત સંબંધ હોય છે તેમની સાથે કાર્યપ્રચોજનથી બિનઅંગત પત્રો લખવાના પણ થાય છે.
- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના પરીક્ષાર્થીની પત્ર લેખન ક્ષમતા ચકાસવા માટે આચ્યોગ દ્વારા મુખ્ય પરીક્ષાના ગુજરાતી ભાષાના પેપરમાં પત્ર લેખનનો સમાવેશ કરવામાં આવે છે.

પ્રક્રિયા	મુખ્ય પરીક્ષા	શરીંદો	ગુણ
પત્ર લેખન :	GAS / ACF / RFO	150	10
અભિનંદન /	PI	100	10
શુભેચ્છા /	Dy.So.	100	10
વિનંતી / ફરિયાદ વગેરે	STI	100	5

❖ પત્રલેખન

સામાન્ય રીતે પત્ર લેખનની વાત થાય ત્યારે સૌ પ્રથમ વિચાર આવે કે આમાં શીખવા જેતું શું છે? તમે જેને પત્ર લખતા હોય તેના નામનું સંબોધન કરો, કામની વિગતો ઉમેરો એટલે પત્ર પૂરો. પરંતુ આ બાબત વિચારવામાં જોટલી સરળ છે, લખવામાં તેટલું જ વધુ ધ્યાન માંગી લે તેવી છે.

- પત્ર ઉદ્દેશ : પત્ર-પ્રેષક મનની ભાવનાઓ પ્રેષિત સુધી પ્રભાવક તથા ચથાતથ સ્વરૂપે પહોંચાડવા માગો છે.
- પત્ર લેખનમાં મુખ્યત્વે બે ભાગ પડે છે :

❖ આદર્શ જવાબ

Q. 1: બિન્ન બિન્ન પ્રકારના સાચબર એટેકથી બચવા માટે વિવિધ ભલામણો કરતો પત્ર આપના મિત્રને લખો. (આશારે 100 શબ્દો)

જવાબ

અ.બ.ક.

સરનામું - 1

સરનામું - 2

ક.ભ.ગ. શહેર

તા-3 માર્ચ 2023

પિય મિત્ર,

‘આદર્શ કમ્પ્યુટર લેબ’ ના ઉદ્ઘાટન માટેનું નિમંત્રણ મને મળી ગયું છે અને તારી નવી શરદાતથી હું ખૂબ ખુશ છું તथા તું આ ક્ષેત્રે ઉત્તોત્તર પ્રગતિ કરતો રહે એવી શુભેચ્છા હું પગ્રમાં જ આપી રહ્યો છું એ બદલ દિલગીર છું.

કમ્પ્યુટર અને ટેકનોલોજી ક્ષેત્રે તું જ્ય રહ્યો છે આથી તને તેના સકારાત્મક અને નકારાત્મક બંને પાસાઓ ખબર જ હશે આમ છતાં હું તને ભારમાં વધી રહેલ સાચબર એટેક બાબતે થોડો સાવધાન કરીશ. વર્તમાન છેલ્લા વર્ષોમાં વિવિધ પ્રકારના સાચબર હુમલાઓ થઈ રહ્યા છે જેમાં વાઇરસ, વોર્મ, ટ્રોજન, ર્પાયવેર, રેન્સમવેર, ર્કેરવેર વાગેરે હુમલાઓ દ્વારા વ્યક્તિ/ સંરથા/સરકારને પરેશાન કરવામાં આવે છે આથી આવી સમર્યાઓ થાય તે પહેલા સાવચેતી જાળવી એ વધુ હિતાવહ છે. આથી હું સાચબર એટેકથી બચવા માટે પૂર્વ તૈયારી રવરૂપે કેટલીક ભલામણો તને જણાવું છે.

- તારે તારા સોફ્ટવેર અને સિસ્ટમની સમયાંતરે અપડેટ કરવી.
- ફાયરવોલ ઇન્સ્ટોલ કરવું આથી તે નેટવર્ક/સિસ્ટમ પર કરવામાં આવતા કોઈપણ બુટફોર્સ એટેક એ સિસ્ટમને નુકશાન પહોંચાડે તે પહેલા જ તેને દૂર કરશે.
- તારે ડેટાનું બેકઅપ સતત લેતા રહેવું.
- તારા તથા તારી લેબના નેટવર્કને કોણ કોણ એક્સોસ કરી શકે તેની જાણ કરી તેના પર બિયંગ્રાણ રાખવું.
- તારે એકાઉન્ટ પર ‘મલ્ટિફેન્ટર ઓથેન્ટિકેશન’ લાગુ કરવું જેથી અનધિકૃત એક્સોસની શક્યતા ઘટતા તારુ એકાઉન્ટ હેક થવાની રસંભાવના પણ ઘટશે.
- છેલેશા તારી બધી એપ્લિકેશનો અને વેબસાઇટના પાસવર્ડ એક્સમાન ન રાખતા અલગ અલગ અને મજબૂત રાખવા તથા તેને સ્ટોર કરવા માટે તું પાસવર્ડ મેનેજરનો ઉપયોગ પણ કરીશકે છે.

ઉપરની કેટલીક બાબતો તારી જાણમાં લગભગ હશે જ પરંતુ તારા વ્યવસાયમાં તું કચાય પાછો ન પડે એ જોવાની મારી જવાબદારીના સંબંધથી આ ભલામણો દ્વારા હું ફરી દિલથી શુભેચ્છા પાઠદું છું.

લિ.

તારો પિય મિત્ર

અ.બ.ક.

Q. 2 : તમે આદિજાતિ વિકાસ અધિકારી છો. તમારા ઉપરી અધિકારીએ તમારી પાસેથી આદિજાતિના ઉત્થાન માટે તમારા વિસ્તારમાં થયેલા પ્રયત્નો તેમજ અન્ય કેવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ તે બાબતે સૂચનો માગેલા છે. આ માટે ઉપરી અધિકારીને સંબોધીને પત્ર તૈયાર કરો. (ઔપચારિક પત્ર)

જવાબ

Previous Year Questions (PYQs) (પત્ર લેખન)

GAS	09/2014-15	<p>Q. તમારો મિત્ર આગળ ભણવા વિદેશ જઈ રહ્યો છે. તેને શુભેચ્છા પાઠવતો પત્ર લખો.</p> <p>Q. તમારો મિત્ર ભારતીય કિકેટર ટીમમાં પસંદગી પામ્ચો છે. તેને અભિનંદન આપતો પત્ર લખો.</p> <p>Q. તમારા શહેરમાં ઉત્તમકક્ષાના ગ્રંથાલયની માંગણી કરતો પત્ર રાજ્ય સરકારને લખો.</p> <p>Q. શહેરનાં જાહેર માર્ગો પર રખડતા થોરને કારણે ઊભી થતી સમસ્યાઓ અંગે ફરિયાદ કરતો પત્ર નગરપાલિકાને લખો.</p>
		<p>Q. અમદાવાદ સ્થિતિ ‘અ.બ.ક.’ નામની રૈચિંક સંસ્થાએ છેલ્લાં દસ વર્ષમાં ગુજરાતમાં વસતી અનુસ્થિત જાતિના સર્વાંગી વિકાસ માટે ઘણી નોંધપાત્ર કામગીરી કરી છે. નિયામક શ્રી, અનુસ્થિત જાતિ કલ્યાણ, ગુજરાત રાજ્ય, ‘અ.બ.ક’ સંસ્થાના પ્રમુખને શુભેચ્છા - સાંદેશ પાઠવવા ઈચ્છે છે. નિયામકશ્રીનો સંસ્થાનાં યોગદાનને વર્ણવતો અને અભિનંદન પાઠવતો પત્ર તૈયાર કરો.</p>
		<p>Q. દર વર્ષ જાહેર કરાતા પુરસ્કારોમાં, વર્ષ 2019નો ઉત્તમ કાવ્યસંગ્રહનો પુરસ્કાર ‘ક ખ ગ’ કવિને એમના કાવ્યસંગ્રહ ‘ચ છ જ’ માટે એનાચાર કરવાની ધોષણા ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીએ કરી છે. આ પુરસ્કાર મજયાનો આનંદ પ્રગટ કરતો અને કાવ્યસંગ્રહનો પરિચય આપી એની વિશેષતાઓને વર્ણવતો પત્ર કવિ ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદના મુખ્યપત્રના તંત્રીશ્રીને પ્રકાશન અર્થે લખે છે. આ પત્રનું લખાણ તૈયાર કરો.</p>
		<p>Q. તમે ‘ચ છ જ’ શહેરના મ્યુનિસિપલ કમિશનરશ્રી છો. તમારા શહેરમાં વરસાદી પાણીના સંગાં માટે હાથ દરવામાં આવેલ વિવિધ ચોજનાઓ અંગેની જાણકારી આપતો અને સહયોગ માટે વિનંતી કરતો જાહેર પત્ર શહેરના નાગરિકોને સંબોધીને તૈયાર કરો.</p>
	10/2019-20	<p>Q. તમારી દીકરી કમ્પ્યુટરના ક્ષેત્રે કારકિર્દી બનાવવાના આશાયથી અભ્યાસ કરવા અમેરિકા ગઈ અને અનુરૂપાતક કક્ષાની પરીક્ષામાં પ્રથમ મહે ઉતીર્ણ થઈ છે. એને અભિનંદન અને શુભેચ્છા પાઠવતો પત્ર લખો. (આશરે 100 શબ્દોમાં)</p>
		<p>Q. શહેર ‘ત થ દ’ ના બાળસંરક્ષણગૃહનાં બાળકોને પ્રેરિત કરવાના આશાયથી કિરણ બેદીની જીવનકથા વર્તવતો પ્રોત્સાહિક પત્ર લખો.</p>
PI	38/2017-18	<p>Q. તમારી દીકરી કમ્પ્યુટરના ક્ષેત્રે કારકિર્દી બનાવવાના આશાયથી અભ્યાસ કરવા અમેરિકા ગઈ અને અનુરૂપાતક કક્ષાની પરીક્ષામાં પ્રથમ મહે ઉતીર્ણ થઈ છે. એને અભિનંદન અને શુભેચ્છા પાઠવતો પત્ર લખો. (આશરે 100 શબ્દોમાં)</p>
		<p>Q. શહેર ‘ત થ દ’ ના બાળસંરક્ષણગૃહનાં બાળકોને પ્રેરિત કરવાના આશાયથી કિરણ બેદીની જીવનકથા વર્તવતો પ્રોત્સાહિક પત્ર લખો.</p>
	110/2019-20	<p>Q. ભારતીય લશકરના સૈનિક તરીકે તમે અનુભવેલ કારગીલ યુદ્ધ વિષે વિગતે વર્ણન કરતો પત્ર તમારા પરિવારને સંબોધીને લખો. (આશરે 100 શબ્દોમાં)</p>

Previous Year Questions (PYQs) (અરજી લેખન)

GAS	9/2014-15	Q. કોલેજમાં પ્રથમ આવનાર વિદ્યાર્થીને અપાતી સ્કોલરશિપ મેળવવા માટે તમારી કોલેજના આચાર્યશ્રીને અરજી કરો.
	121/2016-17	Q. નેનો ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રમાં સંશોધન અર્થે અમેરિકાની 'અ.બ.ક.' ચુનિવર્સિટી સાથે લાંબા ગાળાના ઔપચારિક કરવાની મંજૂરી માટેની અરજી, ગુજરાતની પ્રતિષ્ઠિત 'ક.જ.ગ' ચુનિવર્સિટીના કુલસચિવ, શૈક્ષણિક પ્રસ્તુતતાના મુદ્દાઓ સહિત, ભારત સરકારના વિદેશ મંત્રાલયના સંચુક્ત સચિવ (અમેરિકા વિભાગ) ને કરવા ઈછે છે. આ અંગેનું લખાણ તૈયાર કરો.
PI	38/2017-18	Q. જેલમાં આજીવન કેદની સજા કાપી રહેલા કેદીઓનાં માનસિક સ્વાસ્થ્યની ગુણવત્તા સુધ્યારવાના આશાયથી શહેરના પ્રતિષ્ઠિત મનોવૈજ્ઞાનિકને નિમંત્રણ આપીને એક કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવા ઈછો છો. તમે જેલ સુપિનેન્ડેન્ડ તરીકે, ડી. જી. પી. એન્ડ આઈ. જી. ઓફ પ્રિઝન્સ, ગુજરાત રાજ્યને, આ કાર્યશિબિરનું મહત્વ સમજાવતી અને મંજૂરી માંગતી અરજી લખો. (15 ગુણ)
	112/2018-19	Q. 'દ ન' કંપની ઓનલાઈન ડેટા મેનેજમેન્ટનું કામ કરે છે. 'ડિજિટલ પોલીસ' ગૃહ મંત્રાલયનો પ્રકલ્પ છે. આ વેબસાઈટ પર પ્રજા દ્વારા કરવામાં આવતી બિનન પ્રકારની રજૂઆતોને આયોજિત કરી સંબંધિત વિભાગ સુધી પહોંચાડવા માટે આવશ્યક કામગીરીનો કોન્ટ્રાક્ટ મેળવવા માટેનું અરજીપત્ર તૈયાર કરો.
	110/2019-20	Q. સુશાસન માટે ડ્રુસ વિરોધી કાયદાના ચોગ્ય અમલીકરણ અંગે આવશ્યક આયોજન, વ્યૂહ રચના અને અંદાજિત ખર્ચની વિગતો આપતું 'ચ છ જ' શહેરના પોલિસ કમિશનરશ્રીનું ગુજરાતના ગૃહમંત્રીશ્રીને સંબોધાતું અરજીપત્ર તૈયાર કરો.
Dy.So.	27/2020-21	Q. તમારા વિસ્તારમાં ઘણાં વખતથી અનિયમિત બસ વ્યવહાર છે. આ અંગે સંબંધિત અધિકારીને અરજી કરો.
AO & CTO	107/2016-17	Q. ગુજરાતી કંદ્ય પરંપરાના સાહિત્યનું દસ્તાવેજુકરણ કરવા માટેની આવશ્યકતાને વર્ણવી આ પ્રકલ્પને સિદ્ધ કરવા માટે જરૂરી આર્થિક સહયોગ માટેની અરજી નિયામકશી, પુરાતત્વ અને સંગ્રહાલય નિયામક, રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓ વિભાગ, ગુજરાત સરકારને કરો.
	37/2016-17	Q. 'જોઇએ છે : હોસ્પિટ/કેન્ટીન સંભાળી શકે તેવા અનુભવી 'ગૃહિપતિ', આકર્ષક પગાર + રહેવા જમવાની વ્યવસ્થા' આ જાહેરાતના સંદર્ભમાં નોકરી મેળવવા અરજી લખો.
S0-Legal	123/2019-20	Q. તમારા જિલ્લાના સમુદ્રકિનારાની સફાઈ, જળવણી અને જાગૃતિ માટે એક સાત દિવસીય કાર્યશિબિરનું આયોજન કરવા માટે મેરીટાઇમ બોર્ડનો સહયોગ અને મંજૂરી માંગતી અરજી બોર્ડના ચેરમેનશ્રીને સંબોધીને લખો. (15 ગુણ)

- પરિચય
- ચર્ચાપત્ર
- સૈદ્ધાંતિક માહિતી : માળખુ અને ધ્યાનમાં રાખવાના મુદ્દા
- આદર્શ જવાબો
- સ્વાધ્યાય માટેનાં ચર્ચાપત્રો

❖ પરિચય

વર્તમાનપત્રમાં પ્રસિદ્ધ થતા એડિટોરિયલ કે પૂર્તીઓ દ્વારા જે તે સાંપ્રત સમર્થ્યાઓ, મુદ્દાઓ કે વિષય પર જનજગૃતિ વધારવા માટે વિશેષજ્ઞો જે તે મુદ્દાઓ પર પોતાના મંતવ્યો રજૂ કરે છે.

- સામાન્ય રીતે આ પ્રકારની રજૂઆતમાં ચટપટી, ચોટદાર, ટકોર કરતી કે કટાક્ષવાળી ભાષાશૈલીનો પ્રયોગ કરી જાહેર સમર્થ્યાઓના સંદર્ભે ચેતવણી, જગૃતિ તથા સમાધાન રજૂ કરી જનમાનસ ઘડવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.
- સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની તૈયારી કરતાં વિધાર્થીની સાંપ્રત મુદ્દાઓ પ્રત્યેની જગૃકતા, તે વિષય પરના તેના મૂલ્યાંકનો અને સમાધાનો દ્વારા વિધાર્થીની વૈચારિક શક્તિ અને વૈચારિક વિવિધતા (સમગ્ર દૃષ્ટિકોણ)નું પરીક્ષણ કરવા માટે આયોગ દ્વારા મુખ્ય પરીક્ષામાં ગુજરાતી ભાષાના પેપરમાં ચર્ચાપત્ર માળખાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રશ્ન	મુખ્ય પરીક્ષા	શાન્દો	ગુણ
વર્તમાનપત્રમાં પ્રલાના પ્રશ્નો / સાંપ્રત સમર્થ્યાઓ / વ્યક્તિગત અભિપ્રાય રજૂ કરતું ચર્ચાપત્ર	GAS / ACF / RFO	150	10
	PI	150	10
	Dy.So. / STI	200	10

❖ ચર્ચાપત્ર

“ ચર્ચાપત્ર એ જનસામાન્યની વાચાને દૈનિક સમાચારપત્રમાં સ્થાન મળે તે માટે કરાતી રજૂઆત છે.
સમાજમાં પ્રવર્તતા વિવિધ પ્રશ્નો, સમાજને લગતી સમર્થ્યાઓ સંદર્ભે
સમાજને જગત કરવાના હેતુથી ચર્ચાપત્ર લખવામાં છે.”